

વર્ષ ૧૫ : અંક ૨]

અમદાવાદ : તા. ૧૫-૧૧-૪૯

[ક્રમાંક : ૧૭૦

વિષય-દર્શન

વિષય	લેખક	પૃષ્ઠ
૧. અવળા માર્ગનાં એંધાણ	પૂ. સુ. મ. શ્રીજીવિજયજી	૩૩
૨. ઇતિહાસના અજવાળે	શ્રી. મોહનલાલ દી. ચૌકરી	૩૪
૩. ગુલામ અને કાંટા	શ્રીયુત જ.	૩૭
૪. રોહિણી પોસીનાણ તીર્થનો સંઘ	પૂ. સુ. મ. શ્રીન્યાયવિજયજી	૪૦
૫. સુનંદા અને સુમિત્ર	શ્રીયુત N.	૪૬
૬. પ્રાસંગિક નોંધ		
૧. મૂર્તિવાદ સામે,	સંપાદક	૫૪
૨. ઇતિહાસની વિડંબના,	અભ્યાસી	૫૫
૩. શ્રીસ્તૂતિબદ્ધ ભગવાન લુદ્ધને શરણે	'જ્ઞાન' પત્ર	૫૬
૪. નવી મદદ.		"
૭. સમાચાર	ટાઇટલ પાનું	૨
૮. ગ્રંથસ્વીકાર	" "	૩

લવાજમ : વાર્ષિક બે રૂપિયા : આ અંકનું મૂલ્ય ચાર આના.

સ મા ચાર

મુખ્ય સરકારના ભીખખંધી કાયદા સંબંધે જાહેરનામા સામે ઉચ્ચ વિરોધ

મુખ્ય સરકારે તા. ૧૬-૯-૪૯ના રોજ 'ગેઝેટ'માં ભીખખંધી કાયદામાં સુધારો કરવું એક જાહેરનામું પ્રગટ કર્યું છે. તેમાં સાધુ-સાધ્વીઓને પોતાના નામોની નોંધણી કરવાનું અને ઝોળખપત્રો રાખવાનું સૂચવવામાં આવ્યું છે. આ જાહેરનામાનો વિરોધ દર્શાવવા જાણીતા એક પ્રચંડ જાહેર સભા તા. ૨૩-૧૦-૪૯ના રોજ બપોરે મુખ્યમંત્રી શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના જાણીતા દેરાસરના ઉપાશ્રયમાં શ્રીઅમૃતલાલ કાળીદાસ શેઠના પ્રમુખપદે મળી હતી. આ પ્રશ્ન પરત્વે જાણીતા જગૃત છે એ તેની વિશાળ મેદની ઉપરથી જાણી શકાય એમ હતું. તેમાં કુલચંદ્રભાઈ શામજીભાઈ, શ્રી મોહનલાલ સોલીસીટર, શ્રી ચીમનલાલ ચકુભાઈ શાહ, શ્રી ચીમનલાલ પોપટલાલ શાહ, શ્રી ખીમચંદ મગનલાલ વોરા વગેરે અગ્રણી વક્તાઓએ ભીખખંધી કાયદા સામે દલીલબરી વિગતો રજૂ કરી હતી અને તેમાં ત્રણે સંપ્રદાયના ફિરકાઓએ મળીને જે ઠરાવો કર્યા છે તે આ છે.

ઠરાવ-નં. ૧ : બિલ્લા પ્રતિબંધક કાયદાનો મુખ્ય ઉદ્દેશ માણસોને પ્રમાદી નિરુદ્ધમી અને સમાજ ઉપર ભોજનરૂપ થતાં અટકાવવાનો તથા ભીખ માગવાનો ધંધો લઈ બેઠા હોય છે તેવાઓને દુબંસની થાય તેથી તેમને સુધારવાનો છે. આત્મકલ્યાણ અર્થે જેમણે સંસાર ત્યાગ કર્યો છે તેવી વ્યક્તિઓને દેખીતી રીતે આવો કાયદો લાગુ ન પડે તે સ્પષ્ટ છે. આ કાયદાના નિયમોમાં ફેરફાર કરવા મુખ્ય સરકાર તરફથી હમણાં એક સુધારો કરવાની કલમ ૨-૫ બહાર પડી છે, જે મુજબ ત્યાગી વ્યક્તિઓએ ઝોળખપત્રો રાખવાનારહેશે અને સંસ્થાઓમાં પોતાના નામકામ નોંધાવવાં પડશે. ભીખ માગવાનો ધંધો લઈ બેઠા હોય તેવા માણસોથી ત્યાગીઓને જુદા પાડવામાં કાંઈ મુશ્કેલી નથી; ત્યાગીઓ, લિખારીની પેઠે સમાજને કાંઈ ઉપદ્રવ કરતા નથી એટલું જ નહીં પણ તેમનું સમાજમાં સન્માન છે અને તેથી તેમને લિખારી ગણવા અપમાન બરાબર છે. જાણીતા સાધુ-સાધ્વીઓના આચારો સુવિદિત છે; તેમને આવા હેરાનગતિભર્યા કાયદામાં મૂકવા એ સર્વથા અનુચિત છે; તેથી જાણીતા આ જાહેર સભા મુખ્ય સરકારને આગ્રહપૂર્વક વિનયિત કરે છે કે આ કલમ ૨-૫ નો નવો સુધારો ન જ કરવો, પણ એક નિયમ ઉમેરી સામાન્ય રીતે જાહેર કરવું કે સર્વથા અપરિગ્રહી અને ત્યાગીઓ તથા સાધુઓ આહારપાણી, આદિ જરૂરીઆતો મેળવે છે તે પ્રામાણિક ઉદ્દેશ છે. પ્રસ્તાવક : મોહનલાલભાઈ સોલીસીટર, : અનુમોદક ચીમનલાલ ચકુભાઈ શાહ, ચીમનલાલ પોપટલાલ શાહ, ખીમચંદ મગનલાલ વોરા.

ઠરાવ-નં. ૨ : બિલ્લા પ્રતિબંધક કાયદાના નિયમો વગેરેમાં સુધારો કરાવવા આખતમાં યોગ્ય સ્થળે રેપ્યુટેશન લઈ જવું, વગેરે કાર્યવાહી કરવા શ્રી જાણીતા શ્રે. સ્થાનકવાસી જાણીતા કાન્દેર-સ અને શ્રી. દિગમ્બર જાણીતા તીર્થક્ષેત્ર કમિટીને સત્તા આપવામાં આવે છે. પ્રસ્તાવક : શ્રી. શાંતિલાલ મગનલાલ શાહ, અનુમોદક : શ્રી. મોહનલાલ દીપચંદ ચોકસી.

॥ ॐ अहंम् ॥

અસિલ મારતવર્ષીય જૈન શ્વેતામ્બર મૂર્તિપૂજક મુનિસમ્મેલન સંસ્થાપિત
શ્રી જૈનધર્મ સત્ય પ્રકાશક સમિતિનું માસિક મુલ્યપત્ર

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

જેશિગમાઈની વાડી : ધીકાંટા રોડ : અમદાવાદ (ગુજરાત)

વર્ષ ૧૫	વિક્રમ સં. ૨૦૦૬ : વીરનિ. સં. ૨૪૭૬ : ઇ. સ. ૧૯૪૯	ક્રમાંક
ઝંક ૨	કાર્તિક વદિ ૧૦ : મંગળવાર : ૧૫ નવેમ્બર	૧૭૦

અવળા માર્ગનાં ઝંધાણુ

મંદિર કે મૂર્તિને નહિ માનનારો વર્ગ કેવા ક્રયા પાયા ઉપર ઊભો છે એટલું જ નહિ એને કમળે ને પગલે કેટલી મુશ્કેલીઓ નર છે; અને તેથી તે કેવા અવળે માર્ગે પોતાનો આત્મસંતોષ અનુભવે છે એનો પ્રત્યક્ષ ભયેલો એક દાખલો મુનિરાજ શ્રી જીજ્ઞવિજયજી નેધે છે, વળી પત્રિમહાના શોખથી ખખડી ગયેલા માનવીઓને આદિવાસી ખેડૂતો કંઈક જોધપાઠ પણ આપે છે તે અહીં વાચકો સમક્ષ રજૂ કરીએ છીએ :

x x x

આ ગામની પાસે (દક્ષિણમાં) સિંગણાપુર કરીને ગામ છે. ગામ નાનકડું છે. પચાસેક ઘરની જ કૃષિપ્રધાન લોકોની વસ્તી છે. આ ગામમાં એક પણ ઘર એવું નથી કે જેને કમાડ હોય. કમાડ માટેની ધારસાખ સુદ્ધાં પણ લોકો લગાવતા નથી. માત્ર જવા આવવા માટે ખુલ્લું દ્વાર જ હોય છે. એમ કહે છે કે આ ગામમાં ચોરી થતી જ નથી. જે કોઈ ચોરી કરે તો અંધ જ બની જાય છે. ગામમાં કોઈ પેટી, પટારા કે ટ્રેક તો નથી જ વસાવતું પણ તાળા-કુચીને પણ બાણતા નથી. એમ માનવામાં આવે છે કે આ ગામમાં એક શનેશ્વરની મૂર્તિ છે તેનો આ બધો પ્રભાવ છે. આસપાસના ગામોમાં વસતા પોતાને કદ્દર માનતા સ્થાનકવાસીઓ આ શનેશ્વરની મૂર્તિને તેના પ્રભાવથી અંબલઈને બળે છે અને પૂજે છે; છતાં અનુપમ શાશ્વત મોક્ષ સુખદાખક, રત્ન ચિંતામણિ અને કલ્પવૃક્ષથી પણ અધિક એવી શ્રીવીતરાગ પરમાત્માની મૂર્તિને બળતાં કે પૂજતાં મૂળે છે; આ હું; ખદ ધીના છે.

[શ્રી આત્માનંદ પ્રકાશ : તા. ૧-૧૦-૪૯ ના અંકમાંથી ' ઇલુરાની જૈન મુકાબો ? ' નામના મુનિરાજ શ્રીજીજ્ઞવિજયજી મ. ના લેખ ઉપરથી]

ઇતિહાસના અજવાળે

લેખક : શ્રીયુત મોહનલાલ દીપચંદ શાહરી

[ગતાંકથી આણ]

ભગવંત શ્રીમહાવીર દેવતું જન્મસ્થાન જો કે આજે આપણે 'ક્ષત્રીકુંડ'ને ગણીએ છીએ, છતાં એ અંગે પુરાતત્ત્વના અભ્યાસીઓ અને આપણા આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયેન્દ્રસૂરિએ ઇતિહાસના અંકોડા જોડીને જાહેરાત કરી છે એ પર વિચાર ચલાવતાં ક્ષત્રીકુંડ સ્થાપનાતીર્થ જણાય છે અને સાચું સ્થાન વૈશાલી નજીક હોવું જોઈએ એમ સ્પષ્ટ બેસે છે. ઉપર જ્યારે વૈશાલીના મહત્ત્વની વાત રજુ થાય છે ત્યારે એ અંગે આચાર્યશ્રીનું લખાણ વિચારી જઈને આગળ વધીશું.

આણ વિષયમાં અપ આવે તે રીતે શ્રીગૌતમ જુદની વાત જોઈ આગળ વધીએ. નેમણની તળેટીમાં આવેલ શાક્યોની રાજધાની કપિલવસ્તુમાં રાજ શુક્રોદનને ત્યાં શ્રી ગૌતમ જુદ જન્મ્યા હતા. આત્મસાક્ષાત્કારની ભૂમિ યોધિગયા હતી કે જે મગધમાં આવેલ છે. આમ એ કાળના જે સુપ્રસિદ્ધ મત પ્રવર્તકો પ્રદેશ, સમય અને ઉપદેશની નજરે ધણું સામ્ય ધરાવે છે. તેથી વિન્સેન્ટ સ્મિથ મહાશય લખે છે કે—

The Buddhist and Jain books, therefore, tell us much about the Vrijjian Confederacy, of which Vaisali was the Capital, and about Magadha, with its subordinate kingdom of Anga.

The neighbouring realm of Kosala, the modern kingdom of oadh, was closely connected with Magadha by many ties; and its Capital Sravasti (Savatthi), situated on the upper course of the Rapti at the foot of the hills, was the reputed cave of many of Buddhist most striking discourses.

ઉપરના ઉલ્લેખથી એ વાત સ્પષ્ટ થાય છે કે ભગવંત મહાવીર અને શ્રીગૌતમ જુદ જ્યારે પ્રવચન કરતા વિહરતા હતા ત્યારે વૈશાલી, મગધ, અંગ અને કોસલની ધરતીએ તેઓના ઉપદેશ માટેના ખાસ કેન્દ્રો હતા. ઉલ્લેખના અનુયાયીઓની સંખ્યા એ દેશોમાં સારા પ્રમાણમાં હતી. જૈન સાહિત્યમાં આ પરિસ્થિતિને સચવતાં બિન બિન કથાનકો છે. એ સર્વને યરાયર રીતે શૃંખલાબદ્ધ કરી, ઇતિહાસની ચાળણીમાં ચાળી ક્રમ વાર રજુ કરવામાં આવે તો ભગવંત મહાવીરના સમયનો અને તેઓશ્રીએ ચોતાની અમૃતવાણી દ્વારા તૈયાર કરેલ વિશાળ અધ્યાત્મપાકનો તાગ લાધે. સામાન્ય નજરે જોતાં જણાય છે કે નિર્ગથોના જીવનો અન્ય મતપ્રવર્તકોના સાધુઓથી વધુ શુદ્ધ અને પવિત્ર

અંક ૨]

ઇતિહાસના અભવાળે

[૩૫]

હતાં. આચારમાં વધારે કડક હતા અને બંધારણની દૃષ્ટિએ સર્વોત્તમ હતા. શિથિલતા જેવાં પણ મળતી નહીં । અલગત, પાલનમાં કઠિનતા હોવાથી સંખ્યામાં શાક્ય મુનિના અનુયાયી જેટલા ન કહી શકાય. આકી વૈશાલીના ચેટક મહારાજ શ્રમણ મહાવીર દેવના ચુસ્ત અનુયાયી હતા અને તેમનો ગણુ યાને વૃન્નિય, સિન્ચરી આદિનો મોટો સમુદાય જૈનધર્મ પાળતો હતો એ વાત નિર્વિવાદ સિદ્ધ થયેલ છે. વિશેષમાં રાજવી ચેટકની સાતે પુત્રીઓ ચુસ્ત જૈનધર્મી હતી એ ઐતિહાસિક સત્ય છે. તેઓ સિંધુ, સૌવીર, અવંતી, અંધા, કૌશામ્બી અને મગધ જેવા રાજ્યામાં પરણી ગઈ હતી; એ જોતાં તે ક્ષેત્રમાં પણ જૈન ધર્મનો પ્રચાર સવિશેષ પ્રમાણમાં હતો જ. ઇતિહાસકારોને એ વાત સ્વીકારવી પડે તેવાં પ્રમાણો ઉપલબ્ધ થયાં છે અને થતાં જાય છે. જૈન સાહિત્યમાં એ સ્થાનો અંગે જે વિપુલ માહિતી અને પરસ્પરના સંબંધો અંગે જે નોંધો પ્રાપ્ત થાય છે તે એટલી સચોટ છે કે એ પરથી જૈનધર્મના અભ્યાસી વિદ્વાને સુંદર સંકલનાદારા એ સમયના ઇતિહાસ ઉપર સારું અભવાળું પાડી શકે. જૈનધર્મના મૌલિક સિદ્ધાંત કે આચાર-વિચારના યથાર્થ અભ્યાસના અભાવે જે મહાશયોએ ત્રિશોમાંથી ઉપલબ્ધ થતી સામગ્રીના જોરે કલમ ચલાવી છે એમાં જોઈએ એવો ન્યાય નથી મળ્યો, અને કેટલાક પ્રસંગોમાં એ લખાણોથી મોટી ગૂંચો જન્મી છે. જો કે શોધખોળ આગળ વધે છે તેમ એ ગૂંચો ઉકલવા લાગી છે. આપણા જ એક જૈન અભ્યાસીએ 'Jainism in northern India.' અર્થાત્ 'ઉત્તર હિંદુસ્તાનમાં જૈનધર્મ' એ નામનું પુસ્તક લખી ભગવંત મહાવીર દેવના સમય પર, તેઓશ્રીના અનુયાયી સંબંધમાં સારું અભવાળું પાડ્યું છે. ચાલુ લેખમાં આગ્રજ ઇતિહાસકારે કેટલાક સ્થળે સ્ખલના કરી છે, એ છતાં સત્ય શોધવાની જિજ્ઞાસા માટે તેમનો પ્રયાસ જરૂર પ્રશંસા માંગી લે છે. આપણી એ દિશામાં ઉપેક્ષા વૃત્તિ જ એ માટે જવાબદાર છે. પાના ૨૭ માં કોશલની પરિસ્થિતિ વર્ણવી, એ કેવી રીતે મગધના તાત્તામાં આવ્યું અને એ વેળા કાશી યા બનારસ કેવી કક્ષામાં હતું તે બતાવે છે, અને જણાવે છે કે આ નાનકડું રાજ્ય પવિત્ર તીર્થ સ્થળની દૃષ્ટિએ ત્રણે ધર્મોનાં સાહિત્યનાં પૃથો શોભાવે છે એટલું જ નહીં પણ શાક્ય મુનિ માટે તો બૌદ્ધ ધર્મના મંગળાચરણની ભૂમિરૂપ છે. આ વાક્ય 'મુગ્ધવૃત્તિવિહાર'ને આશ્રયી સંભવે છે. આપણી એ કટ્યાણક ભૂમિઓ સિંહપુરી અને અંદ્રપુરી કાશીથી દૂર નથી. ખુદ બનારસ યાને કાશી સાતમા સુપાર્શ્વનાથ તેમજ ત્રેવીશમા શ્રીપુરિસાદાની પાર્શ્વનાથની કલ્યાણક ભૂમિ તરીકે સુપ્રસિદ્ધ છે. અરે ! સિંહપુરીની નજીકમાં જ 'સારનાથ'માં ઉપરનો બિહાર આવેલ છે. પણ દેશકાળના એંધાણુ પારખી, બૌદ્ધ ઉપદેશકોએ થોડા સમયમાં પારશ્રમ સેવી એ સ્થાનને આજે મોટા ધામરૂપ બનાવી દીધું છે; જ્યારે આપણે લાખો રૂપિયા પ્રતિ વર્ષ ખરચી નાંખીએ છતાં સિંહપુરીને નમૂનેદાર બનાવવા કંઈ જ ક્યું નથી. સ્મરનાથમાં માત્ર યુદ્ધદેવનો સ્તૂપ છે એટલું જ નહીં પણ, બિહારમાં એમના જીવનને સ્પર્શતા કળામય ચિત્રો છે અને ફરતી ભૂમિમાં સંગ્રહસ્થાન છે. સંખ્યાબંધ પરદેશીઓ નવું બંધવાની દૃષ્ટિએ ત્યાં આવે છે અને સંતોષ મેળવે છે. સ્મય સાહેબ કાશીના મહત્ત્વ સંબંધી વાતનો સ્વોકાર કરતાં બ્રાહ્મણ ત્રિશો કરતાં વિશેષ માહિતી બૌદ્ધ અને જૈન ત્રિશોમાંથી મળી છે એમ કહે છે. આ રજા તેમના શુભદો—

૩૬.]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

The reputation for special sanctity enjoyed by both Benares and Gaya in Magadha among orthodox Brahmanical Hindus adds little to the detailed information available, which is mainly derived from the writings of Jains and Buddhists, who were esteemed as heretics by the worshippers of the old Gods.

પરમત સહિષ્ણુતા અને ઇતિહાસની સંકલના અંગેની તત્પરતાને લઈ નાસ્તિક તરીકે ઓળખનાર વૈદિક સંસ્કૃતિને પણ પોતાના અથો પૂરતો ન્યાય આપવાનું જૈન શ્રમણો ચૂક્યા નથી.

વૈદિક અથોમાં મગધ, અંગ, કોશલ, કાર્શી અને વૈશાલી સંબંધમાં નોંધો ઉપલબ્ધ થાય છે છતાં પ્રમાણમાં જૈન અને બૌદ્ધ અથો જેટલી નહીં જ. વળી એ પણ અધુરી તેમ જ વિગતના અકાશ જોડી શકાય તેવા સાધનો વગરની! ભારતવર્ષના ખીજ ભાગે સંબંધમાં તો કંઈ જ વિશા સૂચન વૈદિક સાહિત્યમાંથી મળતું નથી. જે કંઈ મળે છે તે ઉપરના પ્રદેશો સંબંધી અને એમાં પણ મગધ અને શિયુનાગ વંશને લખતું જ. એ સ્મૃતિ સાહેબના શબ્દોમાં જ નીચે ટીકવામાં આવે છે. (અભિસાર-શ્રેણિક અને એના વંશ જ અખતશત્રુ ઉદ્દે કુનિક કે કાણિક સંબંધમાં જે વિચારણા વૈદિક અથોમાં છે એ કરતાં વિશેષ બૌદ્ધ અથોમાં છે, જ્યારે જૈનધર્મના અથોમાંનો શ્રેણિક પાલ અતિ મહત્વનો ભાગ લખવે છે. એ સંબંધમાં સંખ્યાયંધ ઉદાહરણો ઉપલબ્ધ થાય છે. ખુદ વિન્સેન્ટ સાહેબ એ વાતનો સ્વીકાર કરે છે, જે આગળ ઉપર સહજ જણાશે:

In the Puranic lists the earliest dynasty which can claim historical reality is that known as the Saisunaga, from the name of its founder Sisunaga.

He was, apparently, the king, or Raja, of a petty state, corresponding roughly with the present Patna and Gaya Districts; his capital being Rajagriha (Raigir) among the hills near Gaya. Nothing is known about his history; and the Second, third, and fourth kings are likewise mere names.

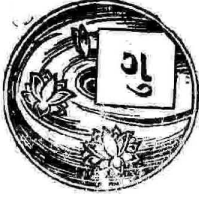
The first monarch about whom anything substantial is known is Bimbisara or Srenika, the fifth of his line. [શબ્દ]

જૈનધર્મ વિશે પં. જવાહરલાલ નેહરુનો મત:

વાસ્તવમાં બૌદ્ધધર્મ અને જૈનધર્મ એ નથી હિંદુધર્મ કે નથી વૈદિકધર્મ. આમ છતાં આ બંને ધર્મો ભારતમાં ઉત્પન્ન થયા છે અને ભારતીય જીવન, સંસ્કૃતિ અને તત્ત્વજ્ઞાનમાં તેનો મોટો ફાળો છે. બૌદ્ધ કે જૈનધર્મ એ ભારતીય વિચારો અને સંસ્કૃતિની સોએ સો ટકા ઉપજ છે પરંતુ તે એમાંથી એકમાં હિંદુશ્રદ્ધા નથી.

[ડિસ્કવરી ઓફ ઇન્ડિયા]

લાખ અને કાંટા

કેટલાક વિદ્વાનો જૈન સાહિત્યના પ્રાગણ્યને પોતાની કલાલવી-દહિથી અજવાળે છે જ્યારે કેટલાક કવચો ફેંકી બઈ મેઠું પણ બનાવે છે, એવી બીનાઓ દુઃસ્વસ્થને જ આ દલમાં આલેખાય છે.

સુરકારી કેળવણીખાતા તરફથી હાલમાં ગુજરાતી વાચનમાળાઓ પ્રમટ કરવામાં આવે છે : આ વાચનમાળાની પહેલી ચોપડીમાં ૭મો પાઠ ‘હાથી અને સસલું’નો છે. આ વાર્તા મગધરાજ શ્રેણિકના પુત્ર મેલકુમારના પૂર્વજવની છે : જેમાં તેઓ હાથી તરીકે અવતરેલા, તે એકવાર સસલાને બચાવવા પોતાના પ્રાણ અર્પણ કર્યા હતા.

વિજ્ઞાણ જૈન કથાસાહિત્યમાંથી આવી બાળકથાઓ તારવવામાં આવે તે-બાળકોને પ્રારંભથી જ સુવાચ્ય કથાઓ સાંપડી રહે.

x

‘ઈતિહાસ-પ્રવેશ’ જેના રચયિતા જાણીતા ઇતિહાસજ્ઞ શ્રી. જયચંદ્ર વિલાલકાર છે, અને સંપાદક વિખ્યાત ઇતિહાસનવેશ શ્રી જયસલાલજી છે : એ અંશમાં ભગવાન શુદ્ધ અને ભગવાન મહાવીરના જીવન વિષે તુલના કરતાં તેઓ જણાવે છે, કે

“શુદ્ધ અને મહાવીરના ઉપદેશમાં મુખ્ય ફરક ત્યાં છે, કે જ્યાં શુદ્ધ મધ્યમ માર્ગનો ઉપદેશ આપે છે ત્યાં મહાવીર તપ અને કૃચ્છ્ર તપને જીવન સુધારવાનો એક મુખ્ય માર્ગ દર્શાવે છે. મહાવીરનો અહિંસાવાદ અનિતમ સીમાએ પહોંચ્યો હતો. જ્યારે શુદ્ધ તે બાબતમાં પણ મધ્યમમાર્ગી હતા. બંને વેદ અને ઇશ્વરને માનતા નહોતા. મગધ આદિ દેશોમાં મહાવીરનો ઉપદેશ ઝડપથી પ્રસાર પામ્યો, કલિંગ તેમના જીવનકાળમાં જ તેમનું અનુયાયી થઈ ગયું. રાજપૂતાનામાં મહાવીરના નિર્વાણ પછીની એક શતાબ્દમાં જ જૈનધર્મની જડ જમી થઈ. જૈનોનું પવિત્ર સાહિત્ય પણ કાંઈ એકું છે, અને તે અવધ યા કાશ્યપની પુરાણી પ્રાકૃત અર્ધમાગધીમાં છે.”

અહિંસાના અવતારનું ગિરુદ ખરેખરું કાને લાગે, તે વાચકોએ આ ઉલ્લેખ પરથી વિચારવા જેવું છે.

x

ઉપર્યુક્ત અંશમાં ‘શક’ જાતિ વિષે લખતાં વિદ્વાન લેખક જણાવે છે, કે—

“શકોનો સહુ પ્રથમ દમલો કાઠિયાવાડ અને ઉજ્જૈન પર થયો. આ ઘટનાની બાબતમાં બહુ પ્રકારની દંતકથાઓ પ્રચલિત છે. આ દંતકથાઓ (સ્વાત) મુજબ ઈ. સ. પૂર્વે ૧૦૦માં ઉજ્જૈન જાણ્યું, અને ઈ. સ. પૂર્વે ૫૮ સુધી રાજ્ય કર્યું. તે વખતે પ્રતિ-બંધાનના રાજા વિક્રમાદિત્યે આવીને તેમને હાંકી કાઢ્યા. આ સમયના નહપાન નામના શક સરદારના સિક્કા અને તેના જમાઈ ઉષવદાતના ભેખો આ ઇલાકામાં મળે છે. ઉષવદાતે પુષ્કરની પાસે માલવ-ગણને પરાજય આપ્યો. દક્ષિણ દિશામાં નહપાનનો અધિકાર ઉત્તરી મહારાષ્ટ્ર અને કોંકણ સુધી હતો. એની રાજધાની ભરૂચ હતી. એ સિક્કા પર પોતાને ‘મહાક્ષત્રપ’ તરીકે ઓળખાવે છે કારણ કે તે સિંધના મહારાજનો ક્ષત્રપ અર્થાત્ સુમેહાર હતો. ઉષવદાત જૈન હતો. તેણે નાસિક અને જુન્નેરમાં પૌદ્ધ ભિક્ષુઓ મારે

૩૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

પહાડોમાંથી વિહારો કોરી આપ્યા હતા. વૈદિક ધ્વાજોને ને યજ્ઞોને માટે પણ ધણું દાન કર્યું હતું. ”

આ જૈન ઉપવહાત કોણ, અને એણે બંધાવેલા બૌદ્ધ વિહારો ને આપેલા દાનો વિષે ઇતિહાસજ્ઞો વિશેષ પ્રકાશ પાડે એ ઇચ્છનીય છે.

x

શહેનશાહ અકબરે ઇતિહાસમાં એક વાર સર્વધર્મ સમન્વયનો મહાન પ્રયત્ન કર્યો હતો. એ જ્યારે ગુજરાતની વિજયયાત્રાએ આવ્યો ત્યારે પ્રથમ વાર ઇસાઈ, પારસી ને જૈન મતોના પરિચયમાં આવ્યો. એણે બધા પંથોમાંથી કંઈ કંઈ લીધું. જૈનમાંથી અહિંસા, પારસીઓ પાસેથી અગ્નિપૂજા, હિંદુઓ પાસેથી તિલક, ખ્રિસ્તીઓ પાસેથી એકપત્નીવ્રત વગેરે વગેરે !

એણે પોતાના બાપક ધર્મ “ તૌહીદે ઇલાહી ”ની સ્થાપના કરતાં જે જાહેર કર્યું તે શબ્દો ખાસ ધ્યાન આપવા યોગ્ય છે. એણે કહ્યું :

“ એક સા આત્મ્ય, જેનો શાસક એક છે, એનો રાજ્યમાં પ્રજા એકબીજાના વિરોધી વિભાજન મતોમાં વહેંચાયેલી રહે તે ઉચિત નથી. આ માટે અમારે તે બંધાને મેળવી એક કરવા જેઈએ, પણ તે એવી રીતે કે એ બધા એક પણ થઈ શકે અને એનેક પણ રહી શકે. ”

હેતુવી પંક્તિ પાછળ ખૂબ રહસ્ય છુપાયેલું છે: ને એ રહસ્ય આજની સરકારે ને પ્રજાએ સમજવું ધટે.

x

નવીન વર્ષના દીપોત્સવી અંકમાં જૈનોને લગતું સાહિત્ય હવે ઠીકઠીક પ્રગટ થવા માંડ્યું છે. ‘પ્રજાબંધુ અને ગુજરાત સમાચાર’ના દીપોત્સવી અંકમાં સુંદર ગેટઅપ સાથે ‘દેવદૂબ્ય’ નામની લગવાન મહાવીરના દાનધર્મ વિષેની શ્રી. જયભિષ્મુની વાર્તા સચિત્ર ને સુલક્ષિત રીતે પ્રગટ થઈ છે.

x

આપણા દેશનું નામ ‘ભારતવર્ષ’ કેવી રીતે પડ્યું, તે હાલમાં નિશ્ચિત જેવું થઈ ગયું છે: છતાં આપણા હાલના ઇતિહાસ લખનારાઓ ઇતિહાસના સુપ્રસિદ્ધ ત્રણ ભરતો— એક ભ. ઋષભદેવના પુત્ર ચક્રવર્તી ભરત, બીજા પૌરવવંશીય રાજા દુબ્યંત (શકુંતલાના) ના પુત્ર ચક્રવર્તી ભરત અને ત્રીજા દશરથપુત્ર (રામચંદ્રના ભાઈ) રાજા ભરતમાંથી એકને ભારતવર્ષ નામના જનક બતાવે છે. તેમાં પણ ધણા દુબ્યંત રાજાના પુત્ર ભરતને ભારતવર્ષના જનક બતાવે છે. તાજેતરમાં પ્રગટ થયેલ કેટલાક પાઠ્ય પુસ્તકોમાં આ ભતના છબરડા જેવામાં આવ્યા છે.

આ અંગે શ્રીમદ્ ભાગવતમાં આપેલ ઉદ્દેશ્ય ખાસ કરીને યાદ રાખવા જેવો છે. જેથી ભૂલ ન થાય. શ્રીમદ્ ભાગવતમાં જણાવ્યું છે:કે—

નાભિરાજાએ મેરુપર્વતની પુત્રી મેરુદેવી સાથે લગ્ન કર્યું. લગવાને પ્રસન્ન થઈ, પોતે જ અંશકળાથી તેના પુત્રરૂપે જન્મવાનું વચન આપ્યું. નાભિરાજાએ તે પુત્રનું નામ ‘ઋષભ’ (સર્વોત્તમ) રાખ્યું. ઋષભદેવે દ્વિપુત્રી જન્મતાં સાથે લગ્ન કર્યાં. તેથી

અંક ૨]

શુભાબ અને કાંટા

[૩૬

ભરત વગેરે સો પુત્રો થયા. ભરત મહાન યોગી અને સર્વ શુભોથી શ્રેષ્ઠ હતો. ઋષભદેવે પૃથ્વીના પાલન માટે ભરતનો રાજ્યાભિષેક કર્યો. ભરતે વિશ્વરૂપની પુત્રી પંચબતી સાથે લગ્ન કર્યું અને પૃથ્વીનું પાલન કરવા માંડ્યું. પહેલાં 'અબનાબ' કહેવાતો ખંડ તેમના નામ પરથી ભારતવર્ષ કહેવાવા લાગ્યો. ”

આવા સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ પછી આશ્ચર્ય છે, કે આજના ઇતિહાસકારો પોતાની ભૂલ સુધારશે.

x

આન્ધ્ર તાલોમનાડ અને કર્ણાટકમાં જૈનોનું સારું મહત્ત્વ હતું, તે તેઓએ જ્ઞાનપ્રચાર માટે અનેક પાઠશાળાઓ ખોલી હતી. મહારાષ્ટ્રમાં પણ જૈનોએ જ્ઞાનપ્રચારમાં પાછો પગ ભર્યો નહોતો અને તેનું જ કારણ છે, કે આજે પણ ત્યાંની પાઠશાળાઓમાં વર્ણુમાળાના પ્રારંભમાં જ 'ૐ નમઃ સિદ્ધમ્' નામનું વાક્ય જોખાવવામાં આવે છે. શ્રી. ચિંતામણુ વિનાયક વૈદ્ય જેવા સુપ્રસિદ્ધ ઇતિહાસકર કહે છે, કે આ વાક્ય જૈન નમોવાક્ય છે. કલિંગ અને ઉડીસામાં 'ચિદ્ધિરસ્તુ' એટલું જ વપરાય છે: ને તેલુગુ લોકોમાં હાલ 'ૐ નમઃ શિવાય સિદ્ધમ્ નમઃ' લખાય છે. પણ આનું મૂળ જૈન નમોવાક્ય જ છે. દક્ષિણ મહારાષ્ટ્રમાં 'શ્રીગણેશાય નમઃ'ની સાથે 'ૐ નમઃ સિદ્ધમ્' લખાય છે. આનું મૂળ જૈનોને સ્પર્શતું છે: અને તેથી માનવામાં આવે છે, કે દક્ષિણ ભારતના જ્ઞાનપ્રચારમાં ઉદાર જૈન તપસ્વીઓ મોટો ભાગ લેતા.

x

રાષ્ટ્ર શબ્દ માટે કેટલાક વિદ્વાનોનો મત એવો છે, કે એ શબ્દ દક્ષિણ ભારતમાંથી આવ્યો છે: પણ એ વખતે રાષ્ટ્રનો અર્થ પ્રાંત અથવા દેશવિભાગ માટે થતો. આ પ્રમાણે દ્વીપ શબ્દનો આજનો અર્થ એટ થાય છે. પણ કોઈ જમાનામાં એ દેશવાચક હતો.

x

ઇતિહાસની અસલિયતની ચોકીદારી જૈન વિદ્વાનોએ વણી વણી કરી છે. એમાં ઉમેરો થઈ શકે તેવી એક નાટિકા શ્રી નયચંદ્રસરિ કૃત 'રંભામંજરી' છે. આ નાટિકા પ્રાકૃત મહારાષ્ટ્રીમાં છે: ને પૃથ્વીરાજની પછી ૨૦૦ વર્ષે રચાયેલી છે. આ નાટિકાના નાયકને કેટલાક ઇતિહાસના અનભિજ્ઞોએ અને વાર્તાસિયા ભાટચારોટાએ દેશદ્રોહી કહીને બદનામ કર્યો છે, એ વીર રાજવી જ્યયંદ રાહોક છે. આ વીર રાજવીએ સુસલમાનો સામે બચંકર યુદ્ધ ખેડ્યાં હતાં ને આખરે પોતાની હાર થતી જોઈજલસમાધિ લીધી હતી.

x

વસતી ગણતરીમાં સાધુઓની ગણતરી વર્ગીકરણના કોષ્ટકમાં 'ખિનઉત્પાદક' નામના ખારમા કોષ્ટકમાં થાય છે ને આ વર્ગમાં ગાંધઓ, રખડુ લોકો ને બિખારીઓનો સમાવેશ કરાય છે: ને વધુમાં વેશ્યાઓનો સમાવેશ પણ થાય છે અને આ રીતે ૪૦ લાખની ગણતરી થાય છે.

તાજેતરમાં ડૉ. સુમન્ત મહેતાએ લેખ લખી ચર્ચા કરતાં બહુબુધ છે, કે "સાધુઓ જે ખિનઉત્પાદક હોય તોપણ તેમણે પોતાના પેટાવર્ગ માટે જુદું વર્ગીકરણ કરાવવા માટે સેન્સસ કમીશનરને લખવું જોઈતું હતું. પણ સાધુવર્ગ તરફથી લખે કોણ ? ”

શું જૈનો આ સૂચન પોતાની પૂજનીય સંસ્થા માટે ઉપાડી લેશે ?

—૪૦

રોહીડાથી પોસીનાજી તીર્થનો સંઘ

લેખક : પૂજ્ય મુનિરાજ શ્રીન્યાયવિજયજી (ત્રિપુટી)

રોહીડા શ્રીસંઘના આગ્રહથી સં. ૨૦૦૪નું આમારું ચાતુર્માસ રોહીડામાં થયું. અનેક ધાર્મિક શુભ કાર્યો કરવા સાથે રોહીડા શ્રીસંઘે ભક્તિનો પણ સુંદર લાભ ઊઠાવ્યો હતો, સાથે બધા મહાનુભાવોની ભાવના ધર્ષકે, નજીકમાં રહેલા પોસીના પ્રાચીન તીર્થની યાત્રા થાય તે સારું. આથી શ્રીસંઘ યાત્રા માટે તૈયાર થયો. યાત્રાનું મુહૂર્ત કાર્તિક વદિ દશમ ને રવિવારે નિશ્ચિત થયું.

રોહીડા શ્રીસંઘમાં આ પ્રસંગનો ઉત્સાહ અપૂર્વ હતો. આખો સંઘ યાત્રા માટે તૈયાર થયો. શુભ મુહૂર્તે વાજતે ગાજતે ચતુર્વિધ શ્રીસંઘે યાત્રાથી પ્રયાણ કર્યું

પહેલું મુકામ :

રોહીડાથી લગભગ ચારથી તેર માઈલ દૂર ખાપાના બંગલામાં પહેલું મુકામ રાખવામાં આવ્યું હતું. પહેલા મુકામે પહોંચતાં રસ્તામાં એક માઈલ દૂર સનવાડા આવ્યું. અહીં એક ઘર આવકતું છે. ત્યાંથી બૂલા ત્રણ માઈલ થાય. બૂલા ગામ બે છે. એક નાનું ને એક મોટું. મોટું બૂલા દૂર છે. આ રસ્તે તેો નાના બૂલા આવે છે. અહીં બીલોનાં ઝૂંપડાં છૂટાં છૂટાં છે. બૂલા મુકાવા પછી પહાડી રસ્તો સરૂ થાય છે. ચારે બાજુ પહાડે પહાડ જ દેખાય છે. પગે ચાલનારનો પગરસ્તો તેો પહાડની વચ્ચે જ નીકળે છે. આડા રસ્તો ફેરમાં જાય છે. લગભગ બે વાગે ખાપા ના બંગલે પહોંચ્યા. અહીં રોહીડા શ્રીસંઘ તરફથી સંતોકચંદ્રજી લાધુરામજી વગેરે આવકા અગાઉથી વ્યવસ્થા કરી આવ્યા હતા, તેમજ વીકરણી શ્રીસંઘના ભાઈઓ પણ આવી પહોંચ્યા હતા. ખાપાના બંગલે તે દિવસનું જમણ વીકરણી શ્રીસંઘ તરફથી થયું તેમાં લગભગ ૩૫૦ થી ચારસો માણસોએ એ જમણમાં ભાગ લીધો.

ખાપાનો બંગલો મેવાડ સ્ટેટની હદમાં છે. પહાડની વચ્ચે સ્ટેટની ચોકી માટે આ બંગલો બંધાયો છે. ચારે બાજુ પહાડ અને જંગલની વચ્ચે આ બંગલો છે. બંગલામાં સાધુમહારાજો વગેરેને ઉતારાની વ્યવસ્થા થાય છે શ્રીસંઘને માટે બહાર વરંડામાં અને મેદાનમાં સગવડ કરવામાં આવી હતી.

પ્રાતઃકાળમાં શ્રીસંઘે સાથે રાખવામાં આવેલ શ્રીજ્ઞાનિનાથ ભગવાનનાં દર્શન કરી પૂજા વ્યાખ્યાન વગેરેનો લાભ લીધો અને અપેરે રોહીડા શ્રીસંઘ તરફથી જમણ થયા પછી ત્યાંથી ૮ માઈલ દૂર કાલીકાંકરે પહાવ રાખ્યો હતો, ત્યાં માટે પ્રયાણ સરૂ કર્યું. રસ્તામાં મેવાડની ચોકીની વ્યવસ્થા બહુ જ સરસ હતી. સાથે બીલોની ચોકી હતી. પગદંડી રસ્તે જતાં અખાંડની ગામમાં બીલને ત્યાં રહેલ ધાતુની પંચતીથીનાં દર્શન કર્યાં આ મૂર્તિના પાછળના ભાગમાં નીચે પ્રમાણે લેખ જોવામાં આવ્યો હતો.—

“ સં. ૧૫૨૧ વર્ષે માઘ સુદિ ૧૦ શુક્ર ક્ર. પ. સઘમાળળ ભા. વિડ સુતસિંધા મા. x x x
બ્રેષસે શ્રીકુંથુનાચર્ચિવં કરિતં ૫૦ શ્રોજારાપલ્લિગચ્છે શ્રીડચચંદ્રસૂરિભિઃ રામસી(સે)જ.

અંક ૨] રોહીડાથી પોસીનાજી તીર્થનો સંઘ

૪૧

ભાવાર્થ—સંવત ૧૫૨૧માં મહાશુદ્ધિ દશમ ને ગુરુવારે શ્રીકુંથુનાથ લગવાનની મૂર્તિ બનાવી છે અને તેની પ્રતિષ્ઠા જ્ઞરાપદ્મીગચ્છના શ્રીહૃદયવંદ્યસુરિજીએ કરાવી છે. પ્રતિમાજી લગાવનાર આવક સવમંડળ તેમના પત્ની દિઉ (દેવી શેઠાણી) તેમના પુત્ર સિંધાજી (સંઘજી) અને તેમના પત્નીતું નામ વંચાતું નથી, તેમના કહ્યાથી માટે મૂર્તિ બનાવી છે.

જ્ઞરાપદ્મીગચ્છનું નામ વાચકો માટે નવું છે પરંતુ તેનો પરિચય આગળ આપવામાં આવશે. આજનીમાં દર્શન કરી લગભગ વાંચ વાગે સંઘ કાલીકાંકર પહેાંચે. કાલીકાંકર ઈંકર સ્ટેટનું ગામ છે. પોસીનાના શ્રીસંઘે ઉતરવા આદિની વ્યવસ્થા સારી કરી હતી. ચોકીની વ્યવસ્થા પણ સુંદર હતી.

પોસીના:—

કાલીકાંકરથી લગભગ દશથી અગિયાર માઈલ દૂર પોસીનાજી થાય છે. સવારમાં શ્રીસંઘે ઉત્સાહથી પ્રયાણ શરૂ કર્યું. વચમાં નવકારશી પચ્ચખાણુ કર્યું અને અમણુ સંઘ તો અપોરે ગાા વાગે પોસીનાજી પહેાંચે. અહીં અમદાવાદથી શેઠ લાલભાઈ ઉમેદરામ લદા, શેઠ રતનલાલભાઈ વગેરે બાર મહાનુભાવો પૂજ્ય મહારાજશ્રીનાં દર્શન કરવા અને ગુજરાત પધારવાની વિનંતિ કરવા આવ્યા હતા. પરંતુ રોહીડા શ્રીસંઘનો પહેલેથી એવો જ આગ્રહ હતો કે આપને પાછા રોહીડા પધારવું જ પડશે. એટલે અમદાવાદના ભાઈ એને નિરાશ જ થવું પડ્યું.

ચાર વાગે રોહીડા શ્રીસંઘના બધા મહાનુભાવો આવી પહેાંચ્યા. પોસીના શ્રીસંઘ તરફથી શ્રીસંઘનું સુંદર સ્વાગત થયું અને તિલકની ઓલી ઓલાતાં પાંચસો ને એકસઠે રૂપિયામાં શેઠ સીરેમલજીએ સંઘ તિલકનો લાભ લીધો. આખા નગરમાં ફરી બિનમંદિરોના દર્શન કરી મંગલક સાંભળી શ્રીસંઘ ઉતારે ગયા. આજનું જમણુ રોહીડા શ્રીસંઘ તરફથી હતું.

પોસીનાજીનાં વર્તમાન મંદિરોનો પરિચય.

૧—શ્રીપાર્શ્વનાથજીનું મંદિર :

એક જ કંપાઉંડમાં આ મંદિરો આવ્યાં છે. કંપાઉંડમાં પેસતાં સૌથી પ્રથમ શ્રીપાર્શ્વનાથજીનું મંદિર આવે છે. મૂળગભારામાં પુરુપાદાણીય તીર્થપતિ શ્રીપાર્શ્વનાથજીની ભવ્ય મૂર્તિ બિરાજમાન છે. મૂળનાયકજીની મૂર્તિ ભવ્ય અને પ્રાચીન છે. શિલાલેખ વગેરે નથી પરંતુ વેલણુટા અને ધર્મચક્ર છે. મૂર્તિ હાસ્યભરી સુંદર અને ભવ્ય છે. ગભારાની બહાર રંગમંડપમાં એક સુંદર સમવસરણુ છે અને બે ચોમુખજી છે. પ્રદક્ષિણા પથમાં થઈ ડાબા હાથ તરફની દીવાલમાં શિલાલેખોના બે પથ્થરો છે, જેના લેખો અમે ઉતાર્યા છે તે આગળ આપવામાં આવશે.

રંગમંડપમાં બે દેરીઓ છે જેમાં એકલા મ. ના. આદિનાથ પ્રભુજીની મૂર્તિ છે અને બીજી દેરીમાં શ્રીપદ્મપ્રભુની મૂર્તિ મૂળનાયક તરીકે છે. આ બંને દેરીઓને પણ બે મંદિર જુદાં ગણતાં અહીં જ મંદિરો છે એમ કહે છે અને આ બંને દેરીઓને જુદાં ન ગણે:તો ચાર મંદિરો ગણાય.

૪૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

આ સિવાય રંભમંડપમાં એક મોટા પ્રાચીન કાઉસગિમયા છે. એક ગોવીસ તીર્થકર જનનીનો પટ છે અને પાંચ પરિકરના કાઉસગિમયા છે. અહીં દર્શન કરી ચોકમાં ચર્ચને ત્રીજા મંદિરમાં જવાય છે.

૨—શ્રીશાંતિનાથજીનું મંદિર :

શ્રીશાંતિનાથજીના મંદિરમાં મૂળનાયક શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુ છે. આ મૂર્તિ એવી અદ્ભુત અને આ હલાહક છે કે ભકતાત્માને ત્યાંથી જીવવાનું મન જ ન થાય. પરમ શાંતિદાયક આ ભાવ્ય અને મનોહરમૂર્તિ પ્રાચીન છે. શિલાલેખ નથી, વેલણુટા સુંદર કાતરેલા છે.

રંભમંડપમાં એ બાબુએ એ ગોખલામાં બે મૂર્તિઓ, બિરાજમાન છે. આ મંદિરમાં હમણાં જ હજોદાર થયો છે. અહીં દર્શન કરી ચોકમાં ચર્ચને ત્રીજા મંદિરમાં જવાય છે.

બહાર નીકળતાં ડાબા હાથ તરફ ત્રીજું મંદિર છે. આ ત્રણ મંદિરો એક ભાઈનમાં આવ્યાં છે. તેમણે બીજું અને ત્રીજું મંદિર સાથે બન્યાં હોય એમ લાગે છે.

૩—શ્રીઆદિનાથ પ્રભુજીનું મંદિર :

આ મંદિરમાં મૂળનાયક શ્રીઆદિનાથ પ્રભુજીનું ભવ્ય બિંબ વિશાળ ને મનોહર છે. ખલા ઉપર બંને બાજુ કેશ, વાળની લટો જિતારી છે એટલે ચતુઃસુષ્ટિ હોય કરનાર પ્રથમ તીર્થપતિની આ મૂર્તિ છે એમાં સંદેહ નથી, છતાં કેટલાક મહાનુભાવો આ મૂર્તિ શ્રીનેમિનાથ પ્રભુજીની હોવાનું કહે છે. તેથી આ શ્રીનેમિનાથજીનું મંદિર છે એમ જણાવે છે. પોસીનાજી તીર્થનાં સચિત્ર છપાયેલાં હેન્ડબીલોમાં પણ આ મંદિરને શ્રીનેમિનાથજીનું મંદિર લખેલ છે. પરંતુ અમે નજરે જોયું અને પ્રભુજીના સ્કંધ ઉપર વાળ ઉતારેલા હોવાથી આ મંદિર શ્રી આદિનાથ પ્રભુજીનું હોય એમ લાગે છે. તત્ત્વ તુ કેવલિગમ્યમ્ મૂર્તિ ઉપર લેખ નથી, લંછન પણ દેખાતું નથી. આમાં વેલણુટાની કારણી ખૂબ આકર્ષક અને સુંદર છે.

મૂળનાયકજીની બાબુમાં જ પાર્શ્વનાથજીના બે જિલા કાઉસગિમયા છે. તે પણ પ્રાચીન છે. બહારના ભાગમાં રંભમંડપમાં શ્રીઅંબિકાદેવી અને સરસ્વતીદેવીની સુંદર મૂર્તિઓ છે. પછી સામસામા બે ગોખલામાં બે મૂર્તિઓ છે. ત્યારપછી કાંબી બાબુની દેરીમાં ભેર મૂર્તિઓ છે. અને જમણી બાબુની દેરીમાં આર પ્રતિમાઓ છે. આમાં મૂળનાથજી શ્રીકેસરિયાજી પ્રભુજીની સુંદર શ્યામ મૂર્તિ છે મંદિરના દરવાજા પાસે કાંબી બાબુએ શ્રીઅંબિકાદેવી વીરની સ્થાપના છે. આ સ્થાપના પોસીનાજીના ઉપાશ્રયથી અહીં મધ્યસ્થ છે. સ્થાન પ્રાભાવિક અને ચમત્કારી છે. અહીં દર્શન કરી બગીચામાં ચર્ચ જોવા મંદિરમાં જવાય છે. કંપાઉંડ એક હોવા છતાં આ મંદિર અંદરના બીજા વિલામમાં કંપાઉંડથી થેરાયેલું છે.

૪—મહાવીર પ્રભુજીનું મંદિર :

મંદિરમાં જતાં પહેલાં કાંબી બાબુની પ્રદક્ષિણાના વિલામમાં મહાઅમત્કારી વીરનું સ્થાનક છે. અહીંના મહાનુભાવ આવકે આ સ્થાનને બહુ જ ચમત્કારી માને છે. અમારા કાંબ બાબુવાને છે, એની પહેલેથી અમત્કારિક સૂચનાઓ ચર્ચ હતી એમ કેટલાક માણસો કહેતા હતા.

અંક ૨]

રોહીકાથી પોસીનાજી તીર્થનો સંઘ

૪૩

બહારના રંગમંડપમાં જીર્ણોદ્ધારની પ્રવૃત્તિ ચાલતી હોય એવાં દરેકો દેખાયાં. અંદર જતાં જ મૂળ મહારાની બહાર અને રંગમંડપમાં જમણી બાજુની વેદી ઉપર મૂળનાયક શ્રીમહાવીર પ્રભુની અલૌકિક દિવ્ય મૂર્તિ બિરાજમાન છે. પ્રભુજીની મૂર્તિ ઉપર અદ્ભુત તેજ અમકી રહ્યું હતું. અહીંની બધી મુલનાયકજીની મુર્તિઓ ભવ્ય અને મનોહર છે પરંતુ મને તેા આ અનિતમ તીર્થપતિની મૂર્તિ બહુ જ ઓજસ્વિની અને હૃદયહારિણી લાગી. “ અમીચલરી મૂર્તિ રચી રે ઉપમા ન ઘટે કાય ” આવી અદ્ભુત મુર્તિ હતી. જાણે શરદ પૂર્ણિમાનો સોળે કળાએ ખીલેલો ચંદ્ર અહીં આવીને કાઈ મૂકી ગયું હોય એવું અદ્ભુત મુખારવિંદ દષ્ટિગોચર થાય છે. મને તેવા ભવ્ય પ્રાણીનું આ મૂર્તિ પાસે સ્વાભાવિકરીતે ભકિતથી મસ્તક નમી જાય છે. નીચે માઠીમાં લેખ વગેરે નથી, વેલખુટા અને ધર્મચક્ર છે.

જીર્ણોદ્ધાર ચાલુ છે એટલે પ્રભુજી બહારના ભાગમાં બિરાજમાન છે; પ્રતિષ્ઠા ધરાવતી છે. આ સિવાય બે કાઉસગિયાજી છે. બીજાં પરિકરનાં ૨૭ વિભાગો છે. શ્રાવક શ્રાવિકાઓની મૂર્તિ છે. જેમાં ત્રણ ઉપર લેખ છે, જે અમે ઉતાર્યા છે. એક ખંડિત ચોમુખ છે, બહારના ભાગમાં પરિકરનાં ઘણાં અંગો ખંડિત પડ્યાં છે. અહીં દર્શન કરી આગળ જતાં પ્રદક્ષિણાના જમણા ભાગમાં પરિકરની બે માટીઓ છે જેના ઉપર લેખ છે, તે આગળ આપવામાં આવશે. પાસે જ નાની દેરીમાં પાશ્વે યજ્ઞની મૂર્તિ પણ સુંદર છે.

આવી રીતે મંદિરોનો ટૂંક પરિચય આપ્યો છે. આ ચોથા મંદિરમાં સામે જ ચોટ્ટા દરવાજા પૂર્વાભિમુખ છે પરંતુ અત્યારે પાછળથી જવાય છે. એટલે આ જાહેર દરવાજા અત્યારે બંધ છે.

રોહીકા શ્રીસંઘ પોસીનાજીના તીર્થમાં ત્રણ દિવસ રહ્યોઃ

૧ કા. વ. ૧૨—મંગલવાર.

શ્રીસંઘનો પોસીનાજી તીર્થમાં પ્રવેશ થયો. મંદિરોનાં દર્શન ચેતવવંદના આદિ કરી પૂજ્ય ગુરુમહારાજશ્રી પાસેથી માંગલિક સાંભળી શ્રીસંઘ ઉતારે મથો અને સાંજનું સ્વામી-વાત્સલ્ય રોહીકા સંધે કયું હતું.

૨ કા. વ. ૧૩—બુધવાર.

સવારમાં દર્શન વગેરે કર્યાં, બ્યાખ્યાન અવણુ કયું અને ચાર (૭) મંદિરોમાં શ્રીમૂળનાયકજી ભગવંતોની પૂજા વગેરેની યોજી-યોજાઈ; પૂજા આદિ કરી શ્રીસંઘ જમણુ જમી બપોરે પૂજા પ્રભાવના વગેરે થયાં અને સાંજે શ્રીસંઘનું જમણુ થયું. રાત્રિના આરતીનું ઘી જોલાયું અને ભાવના પણ સારી થઈ. તેમજ ચૌદશે પ્રાતઃકાળમાં ચઢાવવાની પૂજાઓનું ધી પણ આજે સવારના બ્યાખ્યાનમાં જ જોલાયું હતું. કુલ ૭ પવનઓની યોજી યોજાઈ તથા શ્રીમાણિઅદ્ભુ, અંબિકાદેવી તથા સરસ્વતી દેવીનો ખેસ, ચુંદડી વગેરેની યોજી યોજાઈ હતી.

તેમજ તેરજના પોસીનાના શ્રીસંધે એક વધુ દિવસ રોકાવાની અને પોસીના શ્રીસંઘ તરફનું જમણુ સ્વીકારવાનો બહુ જ આગ્રહ કર્યો. રોહીકા શ્રીસંધે પોસીનાના શ્રીસંઘનું આમંત્રણ સ્વીકાયું.

૪૪]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

૩ કા. વ. ૧૪—ગુરુવાર.

ગર્ભ કાલે સવારમાં બોલી બોલાયા પ્રમાણે ખૂબ જ ઉત્સવપૂર્વક દરેક મંદિરો ઉપર ખબળ ચઢાવવામાં આવી તેમજ શાસનદેવને ખેસ અને ચુંદડી તથા નાળીયેર વગેરે ચઢાવ્યાં. ત્યારપછી ગુરુ મહારાજ પાસે વ્યાખ્યાન શ્રવણ કયું. તેમજ પૂજા આરતી વગેરેની બોલી બોલાઈ. પૂજા આદિ કરી પોસીનાના શ્રીસંઘનું જમણુ જમ્યા. સાંજે પણ પોસીના શ્રીસંઘ તરફનું જમણુ હતું. રાત્રિના આરતી ભાવના વગેરે થયાં. તેમજ રાત્રિના સાધારણ ખાતાની ટીપ પણ થઈ.

૪ કા. વ. ૦)—શુક્રવાર:

આજે રોહીઠા તરફનું પ્રયાણ હતું. કાલીકાંકરમાં પાણી વગેરેની સમગ્ર બરાબર ન હોવાથી રોહીઠા સંઘ તરફનું બપોરનું જમણુ જમીને નીકળવાનું હતું, બધાંયે દર્શન પૂજન આદિના ખૂબ સારા લાભ લીધા. સંઘ જમણુ જમી બધા બપોરે 'કાંકા વાગ્યો ને સંઘ ઉપડ્યો રે' એવું દેશ્ય સરખયું. પૂજ્ય શ્રમણુ સંઘ વગેરે દશ વાગે વિહાર કરી કાલીકાંકરની ચોકીએ પધાર્યા હતા. અહીં નાનું એવું સંઘ જમણુ હતું. પોસીનાજી તીર્થની પ્રાચીન ભવ્ય બિન મૂર્તિઓનાં દર્શન કરી શ્રીસંઘમાં બધાને ખૂબ જ હર્ષ અને આનંદ થયો હતો.

સંઘ વહુર્ન:

સંઘમાં કુલ શ્રમણુ અને શ્રમણી સંઘ દશ સાથે હતા. પોસીનામાં સંઘ જમણુમાં પાંચસો માણસની સંખ્યા હતી. સંઘમાં કુલ ૩૫૦ થી ચારસો માણસોની સંખ્યા હતી. પોસીના તીર્થની યાત્રા કરવા માટે રોહીઠા શ્રીસંઘમાંથી ૩૦૦ માણસો હતા તેમજ વાટેકા, વાસા, ભારમ, વીકરણી, સ્વરૂપગંજ આદિના પણ ભાઈ બહેનો યાત્રાથી સાથે આવ્યાં હતાં.

કાલીકાંકરની ચોકીથી માગશ્વર શુદ્ધિ એકમને શનિવારે સવારમાં જ શ્રીસંઘે પ્રયાણ કયું અને ખાપાના બંગલે આવી પહોંચ્યો. અહીં વીકરણીવાસી શેઠ કાલીકાંકરના માયાચંદણ તરફથી ખૂબ જ ભક્તિપૂર્વક સંઘ જમણુ થયું.

ખાપાના બંગલેથી સવારમાં માગશ્વર શુદ્ધિ બીજાના દર્શન આદિ કરી નવકારશી પાળી દશ વાગે સંઘ રોહીઠા જવા ઉપડ્યો. રસ્તામાં બૂલા, સનવાડા ગામ થઈને બપોરે ત્રણ વાગે ચતુર્વિંધ સંઘ રોહીઠા આવી ગયો. ઉપાશ્રયે જઈ મંગલિક સાંભળી સૌ પોત પોતાના ધરે શાંતિપૂર્વક પહોંચી ગયા.

શ્રીસંઘની સાથે નિરંતર દર્શન માટે શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુજીની પંચતીર્થી પ્રતિમાજી હતાં. નિરંતર દર્શન પૂજનનો બધા લાભ લેતા હતા અને આખો શ્રીસંઘ જતાં ને આવતાં નિર્વિંધ તદ્દન શાંતિપૂર્વક રોહીઠા પહોંચ્યો એથી બહુ જ આનંદ થયો.

રસ્તો:

રસ્તો બહુ જ કઠિન અને પહાડી છે. બૂલા પછી તો એકસો પહાડી પ્રદેશ જ આવે છે. આ પ્રદેશમાં બીલોની વસ્તી ઘણી છે. રસ્તામાં પહાડની ટેકરીમાં બપોરે ચાર ચાર છુપકા બાંધીને એ બીલો વસે છે. તીરકામઠા એમનું મુખ્ય શસ્ત્ર છે. એ લોકોમાં સંગઠન-સંપ એવો જબરો છે કે એનું ઢોલ પીટાય એટલે બધા ભેગા થઈ જાય. એનું એક નાનું છોકરું પણ સાથે હોય તો તમને કોઈ આંગળી ન અડાડી શકે. દરેકની સરહદ આવે એટલે પાછા જાય. બીજી હદમાં એ ન જાય કે એનું કાંઈ ન ચાલે.

અંક ૨]

રોહીડાથી પોસીનાજી તીર્થનો સંઘ

૪૫

જેમ રસ્તાની કઠિનતા છે તેવો જ બીલોથી લુઠાવાનો પણ પૂરો કર છે. બહુ જ સાવધાનીથી ચોકાયાતો સાથે લઈને જ પ્રયાણ કરવાનો પૂરો ખમાલ રાખવાની જરૂર છે. પોસીનાજી આવવાના ત્રણ રસ્તા નીચે પ્રમાણે છે.

૧ ઇંદરથી પોસીના:

	માઈલ	આ.ધર	મંદિર તીર્થ
૧ ઇંદરથી વડાલી	૮	૧૫૦	૩
ખેડખલા	૮	૩૦	૨
મટોડા	૧૦	૧	૧
ખેરાજ	૧૦	૧૫	૧
પોસીનાજી	૬	૧૦	૪

ખેડખલાથી પોસીનાજી મોટર જાય છે. ૩૨ માઈલ છે.

૨. કુંભારિયાજીથી પોસીના:

૨ કુંભારિયાજી અઠવાડીયા પોસીનાજી	૧૦	૩	૫
	૮	૧૦	૪

કુંભારિયાજીથી મોટર જાય છે.

૩. રોહીડાથી પોસીના:

રોહીડાથી સનવાડા	૧	૧૫૦	૩
શુલા	૩	૧	૦
ખાપાનો અંગલો	૮	૦	૦
અંબની	૬	૦	૦
કાલાકંકરની ચોકી	૦	૦	૦
વેરાજનો અંગલો	૨	૦	૦
પોસીનાજી	૮	૧૦	૪

પોસીનાથી બોમિયા સાથે પહાડમાંથી પમદંડીના રસ્તે પણ રોહીડા આવાય છે તે રસ્તે ૨૪ માઈલ થાય છે. ઘોડા જિંટ જઈ શકે છે. બીજો આ રસ્તે ખૂબ જ આવે—જાય છે. પરંતુ રસ્તો વિકટ અને પૂરો જોખમભરેલો છે.

ખાપાના અંગલેથી વિકરણી પાંચ માઈ થાય છે. ત્યાં આવકોનાં દસ ઘર છે. નાતું ઘર મંદિર છે. આવકો ભાવિક છે. વિકરણીથી પહાડી રસ્તે મેવાડમાં ઉદયપુર જો દિવસે પહોંચાય છે.

રોહીડાથી પોસીનાજીનો આ સંઘ સ્વતંત્ર એક વ્યક્તિનો ન હતો. બધાને યાત્રાનો લાભ મળે એટલે તેમાં ૨૭ ભાગીદારો હતા. આમાં મુખ્ય કાર્યકર્તા ચાર ભાઈઓ હતા. ગાંધી મીલાપચંદણ હેમચંદણ, સંતોકચંદણ, ખેમચંદણ અને લાધુરામજી. યદ્યપિ સંઘમાં આવેલા દરેક ભાઈઓ ઉત્સાહથી સેવા બજાવતા હતા. તેમજ દરેક નવયુવાન મહાતુ-ભાવેએ તો રાત્રિના ચોકીમાં બહુ જ સારો લાભ આપ્યો હતો અને દિવસે પણ ખૂબ સારી સેવા બજાવતા હતા.

[અપૂર્ણ]

સુનંદા અને સુમિત્ર

[ગતકથા ચાલુ]

અઘટિતઘટિતાનિ ઘટયતિ, સુઘટિતઘટિતાનિ જર્જરીકુચ્ચતે ।
વિચિરેષ્વ તાનિ ઘટયતિ, યાનિ પુમાન્નૈવ ચિન્તયતિ ॥

વિધિ-ભાગ્ય અયોગ્ય સંયોગવાળા પદાર્થોને જોડી દે છે અને યોગ્ય સંયોગવાળા પદાર્થોને જલ્દી અલગ કરે છે. અર્થાત્ વિધાતા અયોગ્યનો સંયોગ કરી આપે છે; સંયોગવાળાને જુદા કરી દે છે અને જેની કલ્પના પણ ન હોય તેવું કાર્ય સિદ્ધ કરી આપે છે.

આ ચાલુ વાર્તામાં પણ એવું જ બન્યું છે.

રાજકુમારી સુનંદા અને શ્રેષ્ઠી પુત્ર સુમિત્ર બંને પોતપોતાના મનમાં અનેક સંકલ્પ વિકલ્પમાં મસ્ત છે. પરંતુ શું કામું હતું અને શું બન્યું? એ તો કલ્પનાતીત જ છે.

રાત્રિનો સમય છે. નિશાનાથ સુધાકર પોતાનાં શ્રાંત ઉજ્જવલ કિરણોથી પૃથ્વીને જ્ઞાતિ આપી રહ્યો છે. ઠંડો પવન વહી રહ્યો છે. પૃથ્વીભૂપણ નગર આજે તહેન જન્મ છે. નભરમ્બી મહાર ઉજ્જાનમાં અનેક નરનારીઓ કલ્પોલ કરી રહ્યાં છે. અનેક ગતની કીડાઓ-રમતો ચાલે છે ત્યારે શહેરમાં કાંઈક નવું જ બની રહ્યું છે.

રાજકુમારી રાજમહેલમાં બેઠી છે. પોતાના મહેલમાં આવવાની ધારી નીચે નીસરણી જુદી છે અને સખીઓ સુમિત્રના આવામનની રાહ જોઈ રહી છે.

આ વખતે પૃથ્વીભૂપણ નગરનો મહાત્મલ નામનો પ્રસિદ્ધ જુઠારી પણ ક્યાંક લાગ મળે તો કાંઈક લૂંટવા-ચોરી કરવા નીકળ્યો છે. મનમાં વિચાર તરંગ ચાલી રહ્યા છે. આ વખતે દાવમાં ખૂબ ગુમાવ્યું છે. એ બહું પૂરું કરવાનો આજે અવસર મળ્યો છે. કોઈક શોધિયાના ઘરમાં પેસી જઈ તો દાળદળ ટળી જાય. આજે લાગ સારો મળ્યો છે. કોઈ માનવી શહેરમાં નથી. અરે ચોધિયાતે નથી. અરે! કેવો ભાગ્યોદય છે! કૂતરાયે ગામમાં નથી રહ્યાં. હે ભલા ભગવાન! આરુ' ક્યું', આજે આવો અવસર આપ્યો.

ત્યાં તો દૂરથી એણે રાજમહેલ નીચે નીસરણી જોઈ મનમાં સમજ્યો જરૂર કોઈકની સંજીવની નીશાની છે. લાવને ભાગ્ય અભાવી જોઈ એ તો ચોરમાં ચોર પડે; એમજ ચાલે. ધીમે ધીમે નીસરણી પાસે આવી ટકાવે વચાક્યો. ઉપરથી દાસીએ ક્યું: આવી ગયા? પૂર્ત મહાત્મલે 'હ' એટલું જ ક્યું. ઉપરથી દાસીએ ક્યું: નીસરણીની ઉપર ચાલ્યા આવો.

અંક ૨]

સુનંદા અને સુમિત્ર

[૩૭

પાસે બેઠેલી ખીજ સખીએ રાજકુમારીને અચર આપ્યા. ઐન । ઈંદ્રોપુત્ર આવી ગયા છે.
રાજકુમારી:—અહીં તેડી લાવ.

દાસીએ આવેલા પુરુષને ઈશ્વારાથી સમજાવી બાલુના ખંડમાં જવાનું સૂચવ્યું. ત્યાં સ્થાનક ઉદ્યાનમાંથી રાજમાતાએ દાસીએને આજ્ઞા કરી. જાઓ, રાજમહેલમાંથી અમુકે અમુક વસ્તુઓ રહી મઠ છે તે લાવો અને સાથે જ રાજકુમારીને કેમ છે તે સમાચાર લાવો. જો એને તદ્દન સારું હોય તો સાથે લાવજો, એને કહેજો ઐન । આજે ઉદ્યાનમાં માનવ મહેરામણુ ઉલટયો છે વનરાજિ ખીલી છે અને સુધાકર આકાશપટમાં ખૂબ રમણ કરી રહ્યો છે. આજનું અતુપમ દક્ષ અૂખ જ આવે. ચૈત્ર્ય છે.

દાસીએનું વૃંદ રાજમહેલમાં આવ્યું. આ સમાચાર પછે રાજકુમારીને પણ પહેલ્યો. શયન ખંડમાંની દીપમાળો યુગ્મથી નાંખવામાં આવી અને આવેલા પુરુષ સાથે જ રાજકન્યા ચૂપચાપ બેઠીને સૂતી.

દાસીએને રાજકુમારીની સખીએ જવણ આપ્યો, ઐન । હમણાં જ સૂતાં છે, શિરો-વેદના ખૂબ તીવ્ર હતી. લગ્નર શાંતિ થવાથી ઐન સૂતાં અને આંખ મીંચાઈ ઈ; તેમના કહેવાથી બધી દીપમાળાઓ પથ્ય યુગ્મથી નાખી છે, તમે કાંઈ હિતાવરે બોલશો નહિ. પાને કહેજો કે હવે ઠીક છે.

આવેલા દાસીવૃંદે કહ્યું; અજે રાજમહેલમાંથી ખપજોગી વસ્તુઓ લઈને પછી જતી વખતે ઐન જાગ્યાં હોય તો અચર કાઢીને બર્જમું.

અહીં શયન ખંડમાં રાજકુમારી સાથે પેલા અજણયા પુરુષે અધારાનો લાભ લીધો. પેલા ધૂર્ત પુરુષે રાજકન્યાના કિંમતી આભૂષણો લીધાં અને જીવનધન શીલ પથ્ય લૂંટ્યું.

દાસીએએ કામ પૂરું થયેથી પુનઃ રાજકુમારીના ખંડમાં જવાં માંક્યું એટલે રાજકન્યાની સખીએ પેલા પુરુષને જલહી જલહી બારીએથી નીસરણી દારા હિતારી કીધો અને નીસરણી પથ્ય ઉઠાવી લીધી.

રાજકન્યા તો ઓઢીને સૂતી હતી. દાસીએ આવીને કુશલ અકમ પૂછ્યા. રાજકન્યાએ કહ્યું; અત્યારે મને તદ્દન સારું છે. પરંતુ પાને કહેજો, અશક્તિ ધણી છે એટલે અજારી નહિ પરંતુ મારી ચિન્તા ન કરે.

આ સાંભળી દાસીએ ત્યાંથી ઉદ્યાન તરફ ચાલી નીકળી.

[૫]

ઈંદ્રોપુત્ર રૂપસેનકુમાર પોતાના મહેલમાં બેઠો છે. જ્યારે બધા વ્યક્તર ગયાં એટલે સુંદર વસ્ત્રાભૂષણો સજ્યાં. તેલ, અતર અને સુંદર પુષ્પ ગુન્જોથી દેહને સુગ્રંથી અને મહેલમહેલ કરવો ખનાબે. કઈ રીતે રાજકન્યાને વશીકરણ કરું, કઈ રીતે રાજકન્યાને રીજવું. અરે કઈ રીતે મારી પ્રિયતમા ખનાત્રું વગેરે અનેક માંકણો કરતો મધ્ય રાત્રિ થતાં જ પોતાના મહેલમાંથી ચાલી નીકળ્યો.

પાછળના ગુપ્ત રસ્તાથી રાજમહેલ તરફ જવાય છે એમ મારી રાજમાલં મહી પાછળના માર્ગે જાય છે ત્યાં એક બેઠો અખંધજ જાન મકાન પાસેથી મચ્ચર ચર્ચા જ

૪૮]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

અકરમાંત એ આપું મકાન કકડશ્વસ કરતું પશુ અને પહતાં જ રૂપસેનકુમાર દબાયો, વિચાર તરંગમાંથી એ ભાગ્યે અને ભોલ્યો : 'હા ! કિં જાતમ્' ત્યાંતો મકાનના એક પછી એક ખડો પહવા માંડ્યા. રૂપસેનના નીકળવાના તરફકાટ વ્યર્થ ગયા. એની ચીસ કોઈ સાંભળનાર નહોતું અને એવો બપોરો આઘાત થયો કે ક્ષણવારમાં જ રૂપસેનકુમાર મરણ સ્વરૂપ થયા. રૂપસેન કુમારે ચિંતવ્યું હતું કંઈક અને થયું કંઈક, મરતાં મરતાં રાજકુમારી સાથેના ભોગના વિચારોમાં મૃત્યુ પામી એ જ રાજકુમારીના ઉદરમાં ગર્ભપણે ઉત્પન્ન થયો. ખરેખર શાસ્ત્રકારોએ સાચું જ કહ્યું છે :—

“ ધિષાણાં ધિષયાણાં સ્વ, દૃશ્યતે મહ્વન્તરમ્ ।

उपभुक्तं विषं हन्ति, विषयाः स्मरणादपि ” ॥

વિષ અને વિષયમાં મોટું અંતર છે. વિષ તો ખાય ત્યારે મારે છે પરંતુ વિષયો તો સ્મરણ માત્રથી હણે છે.

રૂપસેન કુમારનું પણ આતું જ થયું. તે વિષયભોગના સ્મરણમાં જ મર્યો અને જેની સાથે રમવા જતો હતો તેની જ કુક્ષીમાં ઉત્પન્ન થયો. ભાગ્યની વિચિત્રતા એ આતું જ નામ છે. ચાલુ વાર્તાનું “ મન એવ મનુષ્યાણાં કારણં મન્વમોક્ષયો : ” નું મૂળ અહીં જ છે. રૂપસેન કુમારે હજી શરીરથી વિષયો ભોગવ્યા નહોતા, માત્ર સંકલ્પ કર્યો હતો, એ જ વિચારણા કરતો મનથી પ્રમુદિત થતો ચાલ્યો જતો હતો, એ જ વિચારણાથી રાજકન્યાના ગર્ભમાં જ ઉત્પન્ન થયો.

[૬]

ભવપરંપરા :

યેલો ધૂત પુરુષ ભોગ ભોગવી રાજકન્યાનાં કિંમતી આભૂષણો લઈ ને ગયો તે મર્યો જ. રાજકન્યાએ જ્યારે જોયું કે આભૂષણો નથી. ત્યારે વિચાર્યું કે કદાચ મારી ઉપરના ગ્રેમથી ઐઠીપુત્ર સ્મરણ ચિહ્નરૂપે લઈ ગયેલ હશે, કાલે મળશે ત્યારે પૂછી લેવાશે.

પ્રાતઃકાળ થતાં જ નગરવાસીઓ નગરમાં આવ્યા. રૂપસેન કુમારના પિતા અને બાઈઓ વગેરે ઘેર આવ્યાં. જોયું તો તાળું વાસ્તું છે. રૂપસેન કુમાર ક્યાં ગયો ? હમણાં બહારથી આવતો હશે. જંગલ ગયો હશે. એમ કરતાં એ ધડી દિવસ ચઢ્યો પરંતુ રૂપસેન કુમારનો પત્તો જ નથી. તાળું તોડી બધાં ઘરમાં ગયાં. રૂપસેન કુમારની તપાસ કરાવી. પણ ક્યાંય પત્તો ન લાગ્યો. આખરે તાળું તોડી બધાં ઘરમાં તો ગયાં પરંતુ ઘર શૂન્ય લાગ્યું. રૂપસેન કુમારની ચારે બાજુ શોધ કરાવી પરંતુ ક્યાંય પત્તો ન જ લાગ્યો.

રૂપસેન કુમારના પિતાએ રાજને આ સમાચાર આપ્યા. રાજને પણ શેઠને ખૂબ જ આશ્ચર્ય આપ્યું અને કહ્યું : શેઠ ગભરાશે નહિ. હું હમણાં જ તપાસ કરાવું છું. આવો દેવ જેવો દીકરો જાય ક્યાં ? ગમે ત્યાં હશે; ગમે ત્યાં ગયો હશે, તોપણ તમારા પુત્રને શોધી લવાશે. રાજને પણ ધણા ધણા પ્રયત્ન કર્યા; ધણી ધણી શોધ કરી પણ પત્તો ન જ લાગ્યો. આખરે રાજ, શેઠ-સેઠાણી બહુ જ દુઃખી થયાં.

રાજકુમારીને ધણે દિવસે આ સમાચાર મળ્યા. હે ? રૂપસેન કુમાર નથી ? અરેરે અહીંથી જતાં જ ધરેણાંના લોકે કોઈકે મારી નાંખ્યા, લૂંટી લીધા ? શું થયું ? રાજ-

અકં ૨]

સુનંદા અને સુમિત્ર

[૪૬

કુમારીને પણ પારાવાર વેદના થઈ. આખરે બધાએ એ જ વિચાર્યું કે કર્મની ગતિ વિચિત્ર છે. કોઈ જ્ઞાની મુનિ મહાત્મા સિવાય કોણ આ વસ્તુનો સાચો ખુલાસો કરે ?

થોડા જ દિવસોમાં રાજકુમારીને ગર્ભ રથનાં ચિહ્નો જણાયાં. એણે પોતાની પ્રિય સખીને કહ્યું: અરેરે મારું શું થશે ? રૂપસેન કુમાર જીવતા હોત તો એની સાથે લગ્ન પણ કરત. પરંતુ એ તો ગયા ને મને મારતા ગયા. હવે તો આતું કાંઈક ખીલું કર્યાં સિવાય નહિં ચાલે. સખીએ આખરુ અને જીવન અચાવવા તીવ્ર ઔષધિઓ આપી ગર્ભ-પાત કરાવ્યો અને રૂપસેન કુમારની લવપરંપરા પણ શરૂ થઈ ગઈ.

રાજકુમારીના ગર્ભમાંથી અકાલ મૃત્યુ પામી રૂપસેન કુમાર નાગણીની કુક્ષીમાં નાગપણે ઉત્પન્ન થયો. આ એનો ત્રીજો ભવ છે.

અહીં રાજકુમારીએ સખી દ્વારા માતાને પોતાનું લગ્ન કરવા જણાવ્યું. રાજમાતા આ સમાચાર સાંભળી ખૂબ જ પ્રસન્ન થયાં અને રાજને આ સમાચાર આપ્યા. રાજને પણ ખૂબ જ રાજ થઈ ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠાનપુરના રાજ સાથે ખૂબ મહોત્સવપૂર્વક સુનંદાનું લગ્ન કર્યું. કન્યાદાનમાં રાજને હાથી, ઘોડા, મણિ, માણિક, મોતી, સોનું, રૂપું અને આભૂષણો વગેરે આપ્યું.

સાપ: સુનંદા લગ્ન કર્યા પછી સાસરે ગઈ છે. દિવસો આમોદ-પ્રમોદ અને વિલાસમાં ચાલ્યા ગયા છે. એક વાર ગરમીની ઝડપ છે. સવિતા નારાયણ પણ ખૂબ તપે છે. દુનિયામાં 'સર્વત્ર ગરમીનું મોજું ફરી વળ્યું છે. સુનંદા પોતાના પતિ સાથે એક મનોહર લીલાછમ અગીચામાં શાંતિથી ફરે છે. ફરતાં ફરતાં એક કૂવારા પાસે જઈને એકાં આરે પાણુ લતામંડપમાં અનેક લીલીછમ લતાઓ ફેલાયેલી છે. કૂવારામાંથી પાણી ઊડી રહ્યું છે. ભયંકર ગ્રીષ્મઝડપ પણ બહી જવાય એવી ઠંડક-સુવાસ ફેલાઈ રહી છે. ત્યાં અકસ્માત નાગનું અચ્યું દોડી આવ્યું. એનું શરીર તો કાળું હતું. વચમાં શરીરે નાના નાના સફેદ બિંદુઓ જાણે શાદળમાં ઠંકાયેલા અષ્ટમીનો ચંદ્રમા જેઈ લો. નાની જીભ લપલપ થઈ રહી હતી. નાના અચ્યાએ સુનંદાને જોઈ; તેનો વિલાસ અને તેનું હસતું મુખકું જોયું. જાણે કોઈ ચિરપરિચિત હોય એમ એકોટશે સુનંદાને ધરાઈ ધરાઈને જોઈ, પૂર્વેના મોહ જાગ્રત થયો. સુનંદાએ આ નાના રમતિશાળ સાપના અચ્યાને જોયું અને ભક્તી. એમાં વળી એ સાપનું અચ્યું એકોટશે પોતાને જ જોઈ રહ્યું છે, આ જોઈ-એ વધુ મુંઝાઈ, ગભરાઈ; અરેરે ! આ સાપ મારી જ સામે જોઈ રહ્યો છે; ફેણ માંડી છે અને ફૂંદાડા મારે છે. આમ વિચારતી એકદમ સફાળી બની થઈ અને નાસવા. માંડી સાપનું અચ્યું સુનંદાના પ્રેમથી-મોહથી આકર્ષિતને તેની પાછળ દોડવા લાગ્યું. આગળ રાજરાણી સુનંદા અને પાછળ સાપ આમ દોડવાની હરીફાઈ ચાલી રહી છે.

રાણી સુનંદાએ ચીસેચીસ પાડવા માંડી. મને અચાવો-અચાવો. મારા પાછળ સાપ પડ્યો છે. દોડો દોડો. આ સાંભળી રાજ-રાજસેવકો દોડી આવ્યા અને એકદમ તીક્ષ્ણ હથિયારો વડે સાપને મારી નાંખ્યો.

વાંચકા ! ખ્યાલ રાખજો; આ એ જ રૂપસેન કુમારનો જીવ છે. નાગણીના ઉદરમાં સાપરૂપે જન્મ લઈ; મોટો થયો છે. ફરતો ફરતો લતામંડપમાં આવ્યો;

પ૦]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

સુનંદાને જોઈ અને એના જ પ્રેમના સંકટપ વિકટપમાં મૃત્યુ પામેલો. તેના જ ગર્ભમાં પેદા થયેલો; અને ત્યાંથી મરીને સાપ થતાં સમયે અહીં સુનંદાને ઝાળખી પરંતુ એ જ સુનંદાએ કરના માર્યા જિયારા સાપના પ્રાણુ લેવરાવ્યા ?

કાગડો: સાપનો દેહ છોડી રૂપસેન કુમારનો જીવ કાગડા પછે જન્મ્યો. એનો ચોથો જીવ કાગડા રૂપે થયો.

કાગડારૂપે જન્મેલો રૂપસેન માતાના પ્રેમથી સિંચાતો મોટા થયો. જીડતાં શીખ્યો અને એની માતૃભાષા કાક કાકરૂપે બોલતાં શીખ્યો. એની કાગડાની જાતિમાં એના રૂપ અને ભાષાની ખૂબ જ પ્રશંસા થતા લાગી, આ કાગડાભાઈ એના લય અને તાલ સાથે બરાબર લલકારીને કાક, કાક, કાક કરે અને યધા કાગડા ખૂશખૂશ થઈ જતા. એક વાર એ કાગડાઓનું ટોળું રમતું; જીડતું ફરતું ક્ષિતિપ્રતિષ્ઠાનપુરમાં આવી પહોંચ્યું. અને એ જ ત્રીજમ ઉદ્યાનમાં ફરવા માંડ્યું. જાણે પરિચિત ભૂમિ હોય એમ લાગવા માંડ્યું. તે ઉદ્યાનમાં વૃક્ષની ડાળીઓમાં રહે છે. ફળફૂલ ખાય છે અને મઠ્ઠા કરે છે. રૂપસેન કુમારનો જીવ કાગડો એમ સમજવા લાગ્યો કે મારા જેવું કોઈ સુખી નથી. અરે! મારા જેવો સંગીત આલાપ તો કોઈ શીખ્યું નથી.

એવામાં એકવાર રાજા, રાણી સુનંદા, થોડી સખીઓ અને સંગીતપ્રેમીઓનો એ બગીચામાં જલસો જન્મ્યો. કાગડાના ટોળાએ આ જોયું. દૂર રહીને યધાએ આ સંગીત સાંભળ્યું. ત્યાં રૂપસેનના જીવ કાગડાભાઈએ રાણીને જોઈ. જોતાં જ એના દિલમાં રાજ-રાણી સુનંદા પ્રતિ મોહ અને મમતા જાગ્યાં. એ જીડતો જીડતો જે ઝાક નીચે સંગીતની મહેશીલ જામી હતી ત્યાં ઝાક ઉપર આવીને બેઠો અને રાણીના માથા ઉપરની સામેની ડાળે બેસી સંગીતના રસમાં તન્મય અનેલી રાણીને જોવા લાગ્યો. એને થયું રાણીને સંગીત પ્રિય છે. હું પણ માડું અદ્ભુત સંગીત કૌશલ સંભળાવું અને એકદમ કાફ કાફ કાફ કરી કાઠિં કાઠિં કાઠિં શરૂ કરી દીધું. સંગીતના જલસામાં આ કચ્છું કંઠુ અવાજે શ્લોક બોલો કર્યો. રંગમાં ભંગ પડ્યો. રાજાના હુકમથી કાગડાઓના ટોળાને ઉડાડવામાં આવ્યું. યધા કાગડા તો ચાલ્યા ગયા. પરંતુ રાજરાણી સુનંદાના મોહમાં અંધ થયેલા રૂપસેનના જીવ રૂપ કાગડો ત્યાં જ લપાઈ છુપાઈ ગયો. યધા સાજ ફરી તૈયાર કરી ગવૈયાઓએ પુનઃ જલસો જમાવ્યો. પેલા એકલા છુપાયેલા કાગડાભાઈ પુનઃ ઝગકચા અને રાજ-રાણીના મસ્તક ઉપરની ડાળે બેસી કુદાકુદ કરતા પોતાનું પરાક્રમ દેખાડતા કાફ કાફ કાફ કાફ કરવા લાગ્યા. પુનઃ પુનઃ ઉડાડવા છતાં કાગડાભાઈ મૌન ન રહી શક્યા. આખરે રાજાને કાગડાની ધૃષ્ટતા ઉપર ગુસ્સો ચઢ્યો અને નોકરને આજ્ઞા કરી કે ઉડાવી એને દો. રાજઆજ્ઞા થતાં જ એક નોકરે પાછળ જઈ ચૂપકીદીથી ગોફળુ એવી જોરથી તાકીને મારી કે જિયારા કાફ કહેતાં જ નીચે પડ્યો. એનો આત્મારામ કાગડાનો દેહ છોડીને કલહસપણે ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયો.

હંસ: એની માતા હંસલીએ ગર્ભસ્થિતિ પરિપૂર્ણ થતાં રૂપરૂપના અંબાર સરખા હંસનો જન્મ આપ્યો. યધા હંસોમાં જુદો પડી જાય એવું અદ્ભુત રૂપ આ પાલક હંસનું હતું. ઉજ્જવલ રૂપેરી દેહલતા, મરોડદાર અંજો અને સોનેરી પીંછાં, લાંબી અને નમણી ડોક,

અંક ૨]

સુનંદા અને સુમિત્ર

[૫૧]

દ્વાની તારા જેવી ચમકતી આંખો અને અધખીલી પોયણીના જેવું મુખકું બહુ જ આકર્ષક અને રમ્ય હતું અથા હંસોને આ બન્ન્યું બહુ જ વહાલું અને પ્રિય લાગતું હતું થોડા સમયમાં એ બોલતાં અને ઊડતાં શીખ્યું. એવું મીઠું મીઠું મધુરું કૂબન કરતું કે એની ભાષા સાંભળવાનું મન થાય.

રાજરાણી સુનંદાના રાજમહેલના પાછળના ઉદ્યાનના સરોવરમાં આ હંસ બન્ન્યું રહેતું-રમતું અને મધુરું કૂબન કરતું. એક વાર રાજરાણીએ આ બન્ન્યું જોયું અને એનું મન લોકાયું. આ તો રાજહંસનું બન્ન્યું છે એમ એને લાગ્યું.

એક વાર રાજા ને રાણી રાજમહેલના પાછળના બગીચામાં એક મોટા અશોક વૃક્ષની છાયામાં બેઠાં છે. તળાવમાંથી ઠંડા પવનની લહેરો આવી રહી છે. રાજા રાણીના આનંદ વાર્તાલાપ ચાલી રહ્યો છે. પેલું નાનું રાજહંસનું બન્ન્યું રમતું ઊડતું ફૂટતું બગીચામાં આવી પહોંચ્યું અને રાજા ને રાણી જ્યાં બેઠાં છે ત્યાં ઝાક ઉપર આવીને બેઠું. હંસના બન્ન્યાએ રાણી સુનંદાને જોઈ અને તેને મોહોદય થયો. રાણીને જોઈ અને તેણે મધુર સ્વરે કૂબન શરૂ કર્યું. રાણીને આ ગમ્યું. નાથ ! શું સુંદર હંસ છે ! તેનું રૂપ, તેની મધુરી વાણી અને તેની ચાલ બધું અપૂર્વ છે. રાણી હંસને જોઈ પ્રસુદિત થઈ રહી હતી, ત્યાં હંસની પાસે જ એક કાગડો આવીને બેઠો. હંસના મધુર મીઠા કૂબનની ઈર્ષ્યા થઈ હોય તેમ કાગડાભાઈએ પણ કાફ કાફ કાફ શરૂ કર્યું. અરે ! એટલેથી સંતોષ ન થયો-તે રાજાના ઉભજવલ વસ્ત્રો ઉપર ચરક-વિકટા કરી. આ જોઈ રાજાને ગુસ્સો ચઢ્યો અને ગોફળ ચઢાવી. આ જોતાં જ ચક્રો કાગડાભાઈ તો ઊડી ગયા પરન્તુ રાણીમાં મોહિત થયેલો હંસ તો બેસી જ રહ્યો. ગોફળની ગોળી હંસને વાગી અને એ તરફડિયાં મારતો રાજા પાસે જ નીચે ઢળી પડ્યો. આ જોઈ એક સભ્યે કહ્યું. રાજા ! પાપ કર્યું કાગડાએ અને રૂળ મળ્યું હંસને. ત્યાં બીજા સભ્યે કહ્યું-સોબતનું રૂળ મળ્યું એમ સમજી લો.

નીચે પડેલો હંસ રાણી સામે જોતો, પીડાતો, તરફડતો મૃત્યુ પામ્યો. રાજાને પણ આ જોઈને પારાવાર દુઃખ થયું. પરન્તુ થયું ન થયું થતું નથી-એમ વિચારી શાંત રહ્યો.

હરણુ:-હંસે તો સ્વણવારમાં જ મૃત્યુ પામી હંસીની કુક્ષીમાં હરણુપણે જન્મ લીધો. ગર્ભની સ્થિતિ પૂર્ણ થતાં સુંદર બાળ હરણુ તરીકે જન્મ થયો. હરણુ તરીકે જન્મી માતાનું દૂધ પીતો, જંગલનું ધાસ અને અંરણાનું પાણી પીતો, ઉછળતો ફૂટતો એ જલહી મોટો થયો. જેમ મોટો થતો ગયો તેમ તેનું રૂપ ખીલવા લાગ્યું. સુંદર કેસરી વર્ણ, વચ્ચે ચમકતા તારા જેવા સફેદ બિંદુઓ; અદામી રંગની છાયાવાળું લાંબુ મોઢું, બિંચાં બિલાં ધારદાર તીક્ષ્ણ શીંગડાંઓની શોભા વધારતાં હતાં. પાતળા પગ અને પાતળું શરીર એને ફૂદવા-ઠેકવામાં બહુ જ સહાય થતાં હતા. આખા જંગલમાં નિર્દોષ-પણે આ હરણુયો રમવા-ફૂદવા અને ઠેકવા લાગ્યો.

એક વાર રાજરાણી સુનંદાએ પોતાના પતિને કહ્યું: નાથ ! તમે જંગલમાં રાજ શિકાર ખેલવા જાઓ છો તો ત્યાં મનુષ્યના આગમન માત્રથી અરે ! તેના પદસંચારના

૫૨]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫

અવલુથી હરણિયાં દોડદોડ-નાસભાગ કરી મૂકે એવાં ચપલ હરણિયાંને શી રીતે પકડો છો કે મારો છો ? આ સમજાતું નથી.

રાજા :—સુનંદા ! હરણિયાંને પકડવા માટે સંગીત કળામાં કુશલ ગવૈયાઓ સાથે લઈ જઈએ છીએ; કેટલાક માણસો દૂર દૂર ઝાડ ઉપર લપાઈ-સંતાઈને ખેસી જાય છે. ગવૈયાઓ મૂકે, સારંગી, તંબૂરા ઉપર સંગીત શરૂ કરે છે, રાગ આલાપાય છે અને તે સાંભળતાં જ સંગીતપ્રિય હરણિયાં એના નાહ તરફ આકર્ષાય છે. પછી તેા ધીમે ધીમે ટોડી, સારંગ, સિંધુડા છૂટે છે અને એના મીઠા મધુર સ્વર સાંભળતા હરણિયાંઓની આસપાસ માણસો ધીમે પગલે આવી ચારે બાજુ ભયંકર જાળ ગૂંથી દે છે. પછી સંગીત અંધ થતાં હરણિયાં નાસવા માટે છે અને અમે શસ્ત્રો લઈ તેમની પાછળ દોડીએ છીએ. ચારે બાજુ જાળ પાથરેલી હોવાથી હરણિયાં તેની બહાર જઈ શકતાં નથી પછી એમાં અમે શિકાર ખેલીએ છીએ ઘણાં હરણિયાં મરાય છે અને કેટલાક જીવતાં પણ પકડીએ છીએ.

સુનંદા :—નાથ ! બિચારાં નિર્દોષ, જંગલનાં ધાસપાણી ખાઈને જીવનાર આ પશુઓનો આમ સંહાર કરવો ઉચિત નથી. મનુષ્યે દયા, માનવતા અને કૃપાને ખાતર આ નિર્દોષ પશુઓનો સંહાર અંધ કરવો જોઈએ.

રાજા :—સુનંદા ! તમારી વાત સાચી છે. પરંતુ મારી રાજભૂમિનું ધાસ અને પાણી પીને જીવનારાં આ પશુઓ મને કશું જ આપતાં નથી માટે રાજાની કૃજ છે કે મારે તેમની પાસેથી લેવું જોઈએ.

રાણી :—નાથ ! ભલે તેમ હોય, મારે એકવાર એ દૃશ્ય નજરે જોવું છે.

અરેઅર શ્રીબિનેશ્વર ભગવાનની અમૃતમય વાણી જેના કણ્ઠપૂરમાં નથી પડી તેના દિલમાં દયા, પ્રેમ, મૈત્રી, કૃપા કયાંથી આવે !

એકવાર રાજ સાથે-રાણી સુનંદા અને ખીજે મોટા પરિવાર જંગલમાં શિકાર ખેલવા ગયો છે.

કુશલગવૈયા, ખીજા શિકારીઓ પણ સાથે છે. રાજાના આદેશથી ગવૈયાઓએ મધુર સંગીતથી હરણિયાંને આકર્ષ્યાં. રૂપસેનનો જીવ પણ હરણુરૂપે આમાં બધાની સાથે આવ્યો. આવતાં જ એણે રાણી સુનંદાને જોઈ અને એને રાણી ઉપર રાગ દશા-મોહદશા જાગી. સંગીત અંધ થયું. બધાં હરણિયાં ચાલ્યાં ગયાં પણ રૂપસેન રૂપ હરણિયો તે રાણીની દષ્ટિ જાળમાં લુબ્ધ થઈ ગયો. રાણી સાથે જ જોઈ રહ્યો. રાજાએ રાણીને કહ્યું : પ્રિયે ! આ હરણુને પૂર્ણ રાગ દશા જાગી છે બધાં હરણિયાં ચાલ્યાં પણ આ તેા સ્તબ્ધ બનીને જીવો જ છે.

જો હમણાં જ એની મોહનિકા ઉઠાડું છું. રૂપપુષ્ટ એનું માંસ પણ બહુ જ સારું લાગશે. લે, જો : એમ કહેતાં જ તાકાને હરણુને બાજુ માર્યું. બાજુ વાગતાં જ હરણિયો નીચે પડ્યો તે મૃત્યુ પામ્યો. અહીંથી મરીને હરણિયો વિધ્યાદ્રિના પહાડમાં હાથણીના ગર્ભમાં હાથો તરીકે જન્મ્યો.

હાથી : આ બાજુ મરેલા હરણિયાંને સેવકા પાસે ઉપકાવી રાજમહેલના રસોઈ ધરમાં પહોંચાડ્યું.

અંક ૨]

સુનંદા અને સુમિત્ર

[૫૩

રાજા અને રાણી જન્મવા બેઠા એ સમયે બે ત્યાગી તપસ્વી મુનિઓ આવ્યા. જતાં જતાં જ્ઞાની મુનિરાજે જ્ઞાનથી આ પ્રસંગ જાણીને વિચાર કર્યો. અરેરે ! કર્મોના વિપાક તો જુઓઃ માત્ર મનથી જ સંકલ્પ કરવા માત્રથી આ જીવને કેવાં ભયંકર દુઃખો સહવા પડ્યાં છે. મનથી કરેલા પાપના બદલામાં મન વચન અને કાયાનાં યોગથી એ કર્મકૃણ ભોગવવા છતાંયે હજીયે કર્મ જીર્ણ નથી થયું અને વારંવાર અકાલ મૃત્યુના ભોગ થવું પડે છે.

જે રાજરાણી સુનંદા માટે આ જીવ 'પુનરપિ મરણું પુનરપિ જન્મનમ્' ભોગવી રહ્યો છે તે રાજરાણી સુનંદા તો એ જ જીવનું માંસ પ્રીતિપૂર્વક અરે રસપૂર્વક ખાઈ રહી છે.

ધિક્કાર છે આ અસાર :સંસારને. ધિક્કાર છે એવા સંયોગને અને ધિક્કાર છે આ વિષયભોગને. આમ વિચારી મુનિમહારાજ માથું ધૂણાવી આગળ વધ્યા. પારણામંથી રાજાએ આ જોયું અને "આમ તિરસ્કારજન્ય માથું ધૂણાવવાનું કારણ જાણવા મુનિમહારાજને પાછા વળવા વિનંતિ કરી.

મુનિરાજ લાભનું કારણ જાણી પાછા વળ્યા અને રાજાએ પૂછ્યું: હે મુનિરાજ ! આપ આમ માથું ધૂણાવીને કેમ ચાલ્યા ગયા ? શું અમે માંસહાર કરીએ છીએ તેથી દુઃખંજ થઈ કે બીજું કંઈ કારણ છે ? માંસભક્ષ્ય એ તો અમારા કુત્રપરંપરામત ધર્મ છે. આમાં આપના જેવા મહાત્માને આવી રીતે માથું ધૂણાવવું ઉચિત નથી. માટે અમને લાગે છે કે આમાં કંઈક ખીજે હેતુ છે. માટે અમે પૂછીએ છીએ કે આપે આમ માથું કેમ ધૂણાવ્યું તેનું કારણ જણાવો. N. [ચાલુ]

કાળધર્મ પામ્યા :

પૂજ્યપાદ આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયનેમિસરીશ્વરજી મહારાજશ્રી ૭૭ વર્ષની વયે સં. ૨૦૦૫ના આસો વદ અમાવાસ્યા (દીવાળી)ના દિવસે સાંજના સાત વાગે મહુવા ગામમાં સમાધિપૂર્વક સ્વર્ગસ્થ થયા છે. એમની ખોટ જાેન સમાજમાં પુરાય એવી નથી. અમે અહીં યાદ આપીએ છીએ કે, આ માસિકનો આરંભ કરાવવામાં તેઓ મુખ્ય હતા, તેમની શૂળ સહાયતા અને આજ સુધીની સહાનુભૂતિથી આ માસિકે ચૌદ વર્ષની મજલ કરી છે અને એથી અમારી સમિતિને તેમની બારે ખોટ પડી છે. જાેન સંજની એ ખોટ સાથે અમારી સમવેદના રજુ કરતાં ઈચ્છીએ કે, સ્વર્ગવાસી આત્માને શાંતિ મળેા. તેમના નિમિત્તે મહુવા, અમદાવાદ, બાવનગર, વઢવાણ શહેર, વઢવાણ કેંપ, જામનગર વગેરે સ્થળોએ અઠ્ઠાઈ મહોત્સવ ઉજવાયો છે.

પૂજ્ય આચાર્ય મહારાજ શ્રીવિજયસૂરેંદ્રસૂરિજી મહારાજશ્રી તા. ૯-૧૧-૪૯ના રોજ રાતના સમાધિપૂર્વક કાળધર્મ પામ્યા છે.

પ્રચારનાં બંધ

મૂર્તિવાદ સામે :

અમદાવાદથી પ્રગટ થતા પાશ્ચિક પત્ર 'સ્થાનકવાસી જૈન'ના તા. ૫-૧૧-૪૯ના અંકમાં "શ્રી લોકાશાહ જયંતી" શીર્ષક અગ્રલેખ આલેખાયો છે. એ લેખમાં મૂર્તિપૂજક જૈન સંપ્રદાયની મૂર્તિમાન્યતા વિશે કેટલાક આક્ષેપાત્મક વિચારો રજૂ થયા છે, એ સંબંધે અમે વાચકોનું ધ્યાન દોરીએ છીએ.

આ લેખમાં મૂર્તિપૂજનાં ઇતિહાસની સ્થાપના કરવાનો વિચિત્ર પ્રયાસ કરતાં લેખક જે કહે તે આ છે:

"અહીં સુધી જૈન મંદિરો નહોતાં, મૂર્તિપૂજ એ જૈનધર્મનું વિશિષ્ટ અંગ બહુવં ન હતું; પરંતુ જૈન યતિઓ આ વખતે આચાર-વિચારમાં શિથિલ બની ગયા હતા. તેમને માટે આહાર મેળવવો કષ્ટસાધ્ય હતો. એટલે ઘણા યતિઓ દક્ષિણ પ્રદેશમાં જીવન નિર્વાહ માટે આહ્યા ગયા હતા ઘણા યતિઓએ વૈષ્ણવોની જેમ જૈનમંદિરો બનાવ્યાં અને વૈષ્ણવ સંત ભક્તોની જેમ ચૈત્યવાસ સ્વીકાર્યાં.

"આટલેથી જૈન વિદ્યુતિ સમાપ્ત થઈ નહોતી, પરંતુ પછી તો આ મંદિરો અને મૂર્તિપૂજને અંગે દેવદ્રવ્ય, સ્નાનમહોત્સવ, અઠાઈમહોત્સવ આદિ ધામધૂમ અને આડંબરો વધવા લાગ્યા."

લેખકે આ કથનનાં ઐતિહાસિક પ્રમાણો રજૂ કર્યાં હોત તો તેમનું વકતવ્ય વળુદવાળું કરત. મૂર્તિપૂજ અંગે જૈનમંથોના પ્રમાણો એટલા બધાં છે કે, એ અમે આ ટૂંકાં જવાબમાં આપવા ઇચ્છતા નથી. એ વિશે પ્રતગોપાત પાછળના અંકોમાં ઘણું લખાઈ ચૂક્યું છે તેથી એ અંકો જોઈ જવાની અમે લેખકને બલામણુ કરીએ છીએ, સાથોસાથ અમે અહીં પ્રામાણિક વિદ્વાનોનાં કેટલાંક મંતવ્યો અને પુરાતાર્વિક પ્રમાણો આપીને સંતોષ માનીશું.

૧. શ્રીરાધાકૃષ્ણનનો જૈનધર્મ વિશેનો મત 'ઈન્ડિયન ફિલોસોફી'માં પ્રગટ થયો છે તે જુઓ.
૨. ખારવેલનો શિલાલેખ, જેમાં નન્દ મહારાજ જે કલિંગ જિનમૂર્તિને લઈ ગયા હતા તે પાછી મેળવી-તેની વિગત.
૩. લોહાણીપુરથી મળી આવેલી જૈનમૂર્તિઓ જે ઈ. સ. પૂ. ૩૦૦-૩૫૦ના અરસાની છે એ વિશે ડો. કાશીપ્રસાદ જયસવાલનો 'ખિહાર ઓરિસા રિસર્ચ' માં પ્રગટ થયેલો લેખ.
૪. મથુરાની મૂર્તિઓ અને જૈનસ્તૂપ.

આ બધાં ચે પ્રમાણો કરતાં મોહન-જો-દારોથી જે સામગ્રી મળી આવી છે અને જે ઈ. સં. પૂર્વે સવા પાંચ હજાર વર્ષ પૂર્વની મનાય છે તેમાંથી જૈન મૂર્તિઓ મળી આવ્યાનો પ્રમાણો પુરાતત્ત્વવિદ્વાનોએ પ્રગટ કર્યાં છે. એ વિશે 'દિંદી વિષ્વ ભારતી' ના પૃષ્ઠ ૪૬૪માં જે વિગત પ્રગટ થઈ છે તેનું સ્મરણ: ભાષાંતર નીચે મુજબ છે:

અંક ૨]

સામાજિક નોંધ

[૫૫

૫. “મોહન-એ-દારોથી મળેલી સામગ્રીમાં કાયોલ્સર્ગસ્થ આસનવાળી મૂર્તિ મળી છે, જેની કંઈક સરખામણી ભગવાન ‘જિન’ સાથે કરી શકાય.”

મળી આવેલી સામગ્રી ઉપરથી પુરાતત્ત્વવેત્તાઓએ એ સભ્યતાનો સમય આજથી લગભગ સવા પાંચ હજાર વર્ષ પહેલાંનો માન્યો છે.

આટલા પ્રમાણે મૂર્તિવાદ માટે પૂર્વાપ્ત થશે. અહીં અમે એટલી યાદ આપીએ કે, આજણુ સંસ્કૃતિ, જેણે વેદની પ્રતિષ્ઠા કરી છે તેમાં કયાઈ મૂર્તિવાદનો નિર્દેશ મળતો નથી. મૂર્તિવાદ એ તો શ્રમણ સંસ્કૃતિનું મહત્ત્વનું અંગ હતું. સંપાઠ

ઇતિહાસની વિદ્યમાન:

ઇતિહાસ એ ભૂતકાળની ઘટનોએનું ‘જોખું’ છે કે અલંકારના ચોકઠામાં મઢેલા પૂતળાની કહાની! જાણે આ એ પ્રકારે ઇતિહાસના વાસ્તવિક મર્મ કે પ્રાણીની દરકાર રાખ્યા વિના હમણાં હમણાં સાહિત્યમાં ખૂબ દૃષ્ટિગોચર થતા જાય છે. લોક જીવનને સુવાળા માર્ગે દોરતા કદપનાજીવી લેખકોના વૈભવથી કેટલાક લુબ્ધપ્રતિષ્ઠ લેખકો પણ પ્રભાવિત થતા જોવાય છે. એનું એક તાણું ઉદાહરણ દિનદીમાં પ્રગટ થયેલું ‘હંસ-મયૂર’ નામક નાટક છે. એના લેખક શ્રી. વૃંદાવનલાલ વર્મા હિંદી સાહિત્યમાં સારી પ્રતિષ્ઠા વરી ચૂક્યા છે. આ નાટક રચનાની ઉત્પત્તિ કથા એવી છે કે, શ્રીવિભવ ભટ્ટે સર્જન કરેલા ‘વિક્રમાદિત્ય’ નાટકને જ્યારે તેમણે રૂપેરી પડદા ઉપર નિહાળ્યું ત્યારે તેમને તેમાં ઇતિહાસની ગંભીર ભૂલો જણાઈ. બસ, આ ભૂલોને સુધારવા કહ્યું કે રૂપેરી પડદા ઉપર ભજવવા કહ્યો—તેમણે ‘હંસ-મયૂર’ નાટકનું નિર્માણ કરી નાખ્યું.

સાહિત્યના રાજમાર્ગનો રાહબર જ્યારે રૂપેરી પડદાના વૈભવથી અંબાઈને પોતાનું રચના કૌશલ યતાવવા મેદાને પડે છે ત્યારે સામાજિક નાટક પૂરતો ભલે અલંકારના ચોકઠામાં મઢેલા પૂતળાનો જ આશ્રય શોધે -પણ જ્યારે ઇતિહાસનાં પાત્રોને હાથમાં લઈ લેખક રૂપેરી પડદાની માયાવી જાળને ઉડેલવા મથે છે ત્યારે કોક વિરલ લેખકને આદ કરતાં પોતે પણ એ જાળમાં સપડાઈ જાય છે. આવી જ ભૂલભૂલામણીમાં શ્રીવર્માજી પડી ગયા હોય એમ તેમના નાટકને જોતાં સ્પષ્ટ જણાઈ આવે છે.

આ નાટકમાં યુગપ્રધાન જૈનાચાર્ય શ્રીકાલક, સતી શિરોમણિ સાખી સરસ્વતી અને વિષયાધિ ગર્દભિલ્લ વગેરેનાં ઐતિહાસિક પાત્રો રજુ કરવામાં આવ્યાં છે. પરંતુ મહાકુખની વાત છે કે, લેખકે આ નાટકમાં ઇતિહાસનું ગળું ડુંધી નાખ્યું છે. જૈન સમાજમાં ક્રાંતિકારી યુગ પ્રવર્તાવનાર આ શ્રુતધરનો વાસ્તવિક ઇતિહાસ જૈન અનુશ્રુતિઓમાં સંગ્રહાયેલો છે. આ આચાર્ય માટે તો ઝોઝામાં ઝોઝા પચાસ જેટલા જૈન કવિઓના હાથે લખાયેલી સુંદર રચનાઓ ઉપલબ્ધ થાય છે.

આમ હોવા છતાં શ્રીવર્માજીએ આ સાહિત્યનું અવલોકન કર્યા વિના જ ઇતિહાસના નામે તેમણે એ સરિયુંગવને દેશદ્રોહી યતાવી સાહિત્યમાં એક નવી વિદ્યમાન જીભી કરી છે જે જૈન સમાજ અને ઇતિહાસનવેશો માટે અસહ્ય છે. આ વિષયમાં યનારસથી પ્રગટ થયેલા ‘ગાનોદય’ માસિક જે નિર્બીક નોંધ આજેખી છે તે પ્રશંસનીય છે અને અમે એમાં સાથ પૂરીએ છીએ.

આ વિદ્યમાન આટલેથી અટકતી નથી પણ તેમાં ઉમેરો કરતી હોય તેમ આ નાટકનો યુ. પી. સરકારે ઇતરના હિંદી પાઠ્ય ગ્રંથોમાં સ્વીકાર કર્યો છે. એ ખીના

૫૬]

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ

[વર્ષ ૧૫]

વિદ્યાર્થીઓના સંસ્કાર ઉપર કારી ધા સમી અને જૈન સમાજને પક્કાર સમી થઈ પડે છે. આ વિષયમાં જૈન સંઘે જાગૃત થઈ એ સરકાર સામે વિરોધ નોંધાવી તેને રદ-ખાતલ કરાવવાની કોશીલ કરવાની જરૂરત છે. એટલું જ નહિ સ્વેતાંબર, દિગંબર કે સ્થાનકવાસી તરીકેના મતભેદોને બૂલી જઈ સમગ્ર સંઘે અને ખાસ કરીને યૂ. પી.માં આગરા, લખનૌ, અન.રસ, કાનપુર વગેરે સ્થળોમાં વસતા જૈન ભાઈઓએ સંગઠિત થઈને વિરોધ નોંધાવવો જોઈએ. જૈનાચાર્યનો વિકૃત ઇતિહાસ ચિતરતા લેખક પાસે સરકાર દ્વારા પશુ આવી બૂલ સુધરાવવા માટે પ્રયત્ન કરવો જોઈએ અને લવિબ્યમાં ઇતિહાસની ઘટનાઓ સામે આવાં ચોંકાં કરતા લેખકને રોકવા જોઈએ.

—અમદાવાસી

શ્રીરથુલિભદ્ર ભગવાન યુદ્ધને શરણે :

દૈનિક પત્ર 'સંદેશ'ના દીવાળી અંકમાં પ્રગટ થયેલી નાટિકા 'ભગવાન યુદ્ધને શરણે' માટે જૈન સમાજમાં મોટો જાહાજોહ થયો છે. અમે એ વિશે કંઈપણ લખીએ તે પહેલાં તેના લેખક સાથે પત્ર વ્યવહાર ચાલુ કર્યો છે, આથી અહીં માત્ર તા. ૧-૧૧-૪૯ના 'જૈન'ના સાપ્તાહિક પત્રમાં જે નોંધ આવેલી છે તેનો જિતારો આપી સંતોષ માનીએ છીએ. સં.પા.૦

અમદાવાદથી પ્રસિદ્ધ થતા 'સંદેશ' પત્રના આ વખતના દીપોત્સવી અંકમાં ભાઈશ્રી સુરેશ ગાંધીએ લખેલ 'યુદ્ધને શરણે' નામક એક નાટિકા પ્રકટ થઈ છે. આ નાટિકા તા. ૨૬-૧૦-૪૯ ને શનિવારની રાત્રે અમદાવાદ-વડોદરા રેડિયો ઉપર રજુ કરવામાં આવી છે. આ નાટિકામાં રથુલિભદ્રને યુદ્ધને શરણે જતાં એટલે કે યૌદ્ધ ધર્મનો અંગીકાર કરતા ખતાબ્યા છે. પશુ ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ આ ખીના સાચી નથી. તેમણે સંભૂતિવિબ્ય નામક જૈનાચાર્યની પાસે જૈન ધર્મની દીક્ષા લીધી હતી અને દીક્ષા લીધા પછી તેમણે પોતાના સંયમની કસોટી તરીકે પોતાની એક કાળની પ્રેયસી કોશાવેશ્યાને ત્યાં જ ચાતુર્માસ રહેવાની હામ ભીડી હતી, અને છેવટે કોશાવેશ્યાને પશુ જૈનધર્મનો બોધ મળ્યો હતો. તેના ઐતિહાસિક પૂરાવાઓ મળે છે. આમ જતાં ભાઈ સુરેશ ગાંધીએ તેમને યૌદ્ધધર્મની દીક્ષા લેતા શા આધારે વર્ણવ્યા છે તે સમજાતું નથી.

આ માટે ખીજ ખીજ પૂરાવાઓ ન જોઈ શકે તો પશુ છેવટે શ્રીચુત કનૈયાલાલ સાણેકલાલ મુનશીના 'ભગવાન ઇતિહાસ' પુસ્તકનાં ૨૦-૨૧નાં પ્રકરણો જોઈ જવાં; એમ ભાઈ સુરેશ ગાંધીને ભલામણ કરીએ છીએ. એમાં રથુલભદ્રે જૈનધર્મની દીક્ષા પ્રહણ કર્યાનો સ્પષ્ટ ઉલ્લેખ કરવામાં આવ્યો છે.

આ ઘટના જૈનધર્મનું હોવાનો ઇતિહાસ એટલેા સ્પષ્ટ છે કે એ માટે વિશેષ લખવાની જરૂર નથી.

આજ્ઞા છે કે ભાઈ સુરેશ ગાંધી આ અંગેનો ઘટનો ખુલાસો વેળાસર પ્રગટ કરશે.

નવી મહદ્

- ૧૫૦) પૂ. આ. મ. શ્રી વિજયપ્રતાપસરિણના સદુપદેશથી શ્રીગોડોલ જૈન ઉપાશ્રય. મુંબઈ
૧૦૦) પૂ. મુનિ શ્રીપરમપ્રભાવિજયજીના સદુપદેશથી શ્રીનામજી જુદરની પોળનો જૈન ઉપાશ્રય. અમદાવાદ
૫૧) પૂ. આ. મ. શ્રીવિજયલલિતસરિણના સદુપદેશથી શ્રીજૈન સ્વેતાંબર જૈનસંઘ. કરાડ
૧૫) પૂ. પં. મ. શ્રી શાંતિવિજયજી ગણિવરના સદુપદેશથી શ્રીજૈન સંઘ. લુણાવાડા
૧૦) પૂ. મુનિ શ્રીમહેન્દ્રવિજયજી મહારાજના સદુપદેશથી શ્રી સાગરજગદ્ગમીટી. સાચુંદ
૫) પૂ. મુનિશ્રી રંગવિજયજી ના સદુપદેશથી શ્રીજૈન સંઘ સમસ્ત. આંકલાવ.

ग्रंथ स्वीकार

१. न्यायावतार वार्तिकवृत्ति— [संस्कृत] कर्ता: पूर्णतत्वग्रन्थीय श्रीशक्तिस्वरि. संपादक: पं. श्रीदत्तसुभभाई भाववर्षिया. प्रकाशक: सिंधी जैन शास्त्र शिक्षापीठ, भारतीय विद्या लवन, सुंअध. किंमत: ₹. १६-०-०
२. ज्ञानपञ्चमीकथा— [प्राकृत] कर्ता: श्रीमहेश्वरस्वरि. संपादक: प्राध्यापक डॉ. अमृतदास स. गोपाली. प्रकाशक: उपर मुज्य: किंमत: ₹. ७-४-०
३. पउमसिरीचरिउ— [अपभ्रंश] कर्ता: दिव्यदृष्टिकवि धादिल. संपादक: साक्षर श्री मधुसूदन मोदी, तथा प्रा० श्रीहरिवर्षल बायाली. प्रकाशक: उपर मुज्य. किंमत: ₹. ४-१२-०
४. सिरिजम्बूसामिचरिउ— [प्राकृत] संपादक: मुनिराज श्रीशुभंकरविजयल. प्रकाशक: जवेरयंद रामाज. नवसारी. प्राप्तिस्थान: संधवी लवणुभाई छोटावाड. डोशीवाडानी पोण. अमदावाद. मूल्य ₹. १-४-०
५. श्रीप्राकृतविज्ञानपाठमाला: [प्राकृत-गुजराती] रचयिता: श्री विजयकस्तूरस्वरि. प्रकाशक: जवेरी जवेरयंद रामाज नवसारी. मूल्य ₹. ४-०-०
६. देववंदनभाणा: (गुजराती) प्राचीन आचार्योत्तोर रचनासंग्रह:
 - ७-१२. मुनिराज श्रीनिरंजनविजयलनां रचित के संपादित पुस्तका:

१. श्रेष्ठी गुणुसार,	किंमत आठ आना.
२. वरदत्त गुणुभंजरी.	” ” ”
३. वीतराग लक्षितप्रकाश.	” पांच आना.
४. विविधयुक्ति सामायिकसूत्र.	
५. श्रीभनमोहनस्तवनापदी.	” बार आना.
६. श्री महाप्रभाविः नवदभरणादि संग्रह.	” ७ आना.
१३. जयविजयनी कथा: संपा: मुनि शशुंकरविजयल.
१४. श्री सिद्धयकं स्वरूप दर्शन: दर्शक: मुनिराज श्रीधुरधरविजयल. प्राप्तिस्थान: आलुभाई इधनाथ, जमादारनी शेरी. लावनगर.

उपयुक्त पांचथी चौद नंअर सुधीनां पुस्तकोनुं प्राप्तिस्थान: जसवंतदास गिरधरदास, ठे: १२३८ इपा सुरयंदनी पोण, अमदावाद.
१५. संगीत सुधासिंधु: संग्रा: मुनिराज श्रीरसिकविजयल. प्रकाशक: जगुभाई लक्षुभाई शाह मंत्रो: विजयलण्धस्वरि स्त. प्र. मंडल. छाणी: मुत्य: बेट
१६. प्रकंरुडोहन: योजक: मुनिराज श्री लालुविजयल. प्रकाशक: भास्तर मानयंद संप्रीतयंद, वीसनगर. किंमत. १-४-०

Shri Jaina Satya Prakasha. Regd. No, B. 3801 શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ.

દરેકે વસાવવા યોગ્ય

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના બે વિશેષાંકો

(૧) શ્રી મહાવીર નિર્વાણ વિશેષાંક

ભગવાન મહાવીરસ્વામીના જીવન સંબંધી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય છ આના (ટપાલખર્ચનો એક આનો વધુ).

(૨) ક્રમાંક ૧૦૦ : વિક્રમ-વિશેષાંક

સમ્રાટ વિક્રમદિત્ય સંબંધી ઐતિહાસિક ચિત્રચિત્ર લેખોથી સમૃદ્ધ ૨૪૦ પાનાનો દળદાર સચિત્ર અંક : મૂલ્ય દોઢ રૂપિયા.

શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશના બે વિશેષાંકો

[૧] ક્રમાંક ૪૩-જૈનદર્શનમાં માંસાહાર હોવાના આશ્લેષોના જવાબ લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ચાર આના.

[૨] ક્રમાંક ૪૫-ક. સ. શ્રી હેમચંદ્રાચાર્યના જીવન સંબંધી અનેક લેખોથી સમૃદ્ધ અંક : મૂલ્ય ત્રણ આના

કાચી તથા પાકી ફાઈલો

‘શ્રી જૈન સત્ય પ્રકાશ’ની ત્રીજી, પાંચમા, આઠમા, દશમા, અગિયારમા, બારમા, તેરમા તથા ચૌદમા વર્ષની પાકી ફાઈલો તૈયાર છે. મૂલ્ય દરેકના અઠી રૂપિયા

—લખો—

શ્રી જૈનધર્મ સત્યપ્રકાશક સમિતિ
જેશિંગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા, અમદાવાદ.

મુદ્રક:-મગનભાઈ છોટાભાઈ દેસાઈ, શ્રી વીરવિજય પ્રી-ટીંગ પ્રેસ, સલાપોસ કોસરોડ, પો. બો. નં. ૬ શ્રી ભક્તિમાર્ગ કાર્યાલય-અમદાવાદ. પ્રકાશક:-શ્રીમનલાલ ગોકળદાસ શાહ. જૈનધર્મ સત્ય પ્રકાશક સમિતિ કાર્યાલય, જેશિંગભાઈની વાડી, ઘીકાંટા રોડ-અમદાવાદ.